

Beröva terrorister medborgarskap – ett försök att trygga säkerheten på bekostnad av mänskliga rättigheter?

Lovisa Östman

Institute for Human Rights Working Paper

No. 2/2019

Institute for Human Rights
Åbo Akademi University
Fänriksgatan 3
FI-20500 Åbo
Finland
<http://www.abo.fi/humanrights>

Abstrakt

De senaste årens terrordåd och de tusentals gästkrigare som rest till Syrien för att ansluta sig till IS har fått myndigheter världen över att tillgripa allt mer rigorösa säkerhetsåtgärder. En av dessa åtgärder är att frånta medborgarskap från individer som betraktas som farliga för samhället, för att sedan kunna utvisa dessa. Åtgärdens lämplighet kan dock ifrågasättas av flera olika orsaker, inte minst för att medborgarskap anses vara en mänsklig rättighet. Denna artikel belyser varför medborgarskapet fyller en viktig funktion inom folkrätten och varför fråntagande av medborgarskap som resulterar i statslöshet är problematiskt.

Beröva terrorister medborgarskap – ett försök att trygga säkerheten på bekostnad av mänskliga rättigheter?*

1. De oönskade medborgarna

Förnekande av medborgarskap för "oönskade" medborgare eller folkgrupper är en strategi som har använts av stater under en lång tid.¹ Judarna under andra världskriget, de mörkhyade i USA och aboriginerna i Australien är några av de grupper som genom historien har ansetts vara "ovärdiga" ett medborgarskap.² Ett nyare exempel är diskussionen om så kallade farliga medborgare i samband med säkerhetspolitiska överväganden.

Med anledning av 11 september-attackerna 2001 och de terrordåd som har inträffat sedan dess, har allt fler stater i västvärlden ändrat eller planerat en revidering av sina medborgarskapslagar, för att i fortsättningen kunna denaturalisera, d.v.s. frånta medborgarskap från personer som misstänks eller har blivit dömda för terrorbrott. Speciell oro väcker de gästkrigare som har lämnat sina hemländer för att ansluta sig till IS och som vill återvända nu då kalifatets sista fästen gett vika. I många länder förs livliga diskussioner om hur man borde förhålla sig till dessa gästkrigare och många stater är ovilliga att tillåta dessa så kallade farliga medborgare att återvända.³ Också i Finland började man hösten 2017 utreda möjligheten att denaturalisera individer som gjort sig skyldiga till terrorbrott.⁴ Ändringarna av Medborgarskapslagen som trädde i kraft den 1 maj 2019 innebär att finländare nu också kan denaturaliseras om de dömts till minst 5 års fängelsestraff för terroristbrott.⁵ Finländare kan emellertid inte bli statslösa, eftersom den nya lagändringen endast gäller individer med dubbelt medborgarskap.⁶ Merparten av alla länder tillämpar idag ett likadant kriterium på dubbelt medborgarskap

---

* Lovisa Östman, Pol. Kand., folkrätt, Åbo Akademi. Artikeln är en omarbetad version av skribentens kandidatavhandling från 2019. Jag vill tacka redaktörerna för denna artikelserie för deras värdefulla kommentarer. Skribenten kan kontaktas på: loostman@abo.fi.

¹ Gibney 2014, s. 49.

² *Ibid.*, s. 54–55.

³ Helenius 2019, Svensk Presstjänst 2019.

⁴ Statsrådet 2018.

⁵ Medborgarskapslagen (16.5.2003/359), 5 kap. 33 a §.

⁶ *Ibid.*

som Finland.⁷

I Storbritannien har man skärpt lagstiftningen ytterligare, då också personer med enkelt medborgarskap kan denaturaliseras och därmed bli statslösa.⁸ Nu verkar även vissa andra länder, såsom Australien och Italien, följa den brittiska modellen och ge efter på kravet på dubbelt medborgarskap. I Australien är sådana åtgärder ännu i planeringsfasen,⁹ men i Italien godkände parlamentet nyligen en lag som möjliggör denaturalisering av dömda terrorister även då dessa som ett resultat av denaturaliseringen blir statslösa.¹⁰

Denna utveckling är problematisk med tanke på att medborgarskapet är en universell och oavytterlig mänsklig rättighet,¹¹ vilket betyder att alla, även terrorister, har rätt till ett medborgarskap. Frågan är om denna rättighet är absolut, eller om det går att finna grunder på vilka inskränkningar i denna rättighet kan göras.

Tematiken som behandlas i denna artikel är intressant av flera orsaker, inte minst eftersom rätten att ha ett medborgarskap har betraktats som en rätt att ha rättigheter – en förutsättning för att kunna åberopa andra grundläggande rättigheter. Avsaknaden av ett medborgarskap, det vill säga statslöshet, har därför kallats för "en form av bestraffning mer primitiv än tortyr".¹² Denaturalisering av terrorister analyseras således i första hand utifrån ett människorättsperspektiv, men artikeln tangerar även andra folkrättsligt relevanta frågor. Medborgarskapet utgör nämligen "det rättsliga förhållandet mellan en person och en stat" och fyller därmed en central funktion inom folkrätten.¹³ Frågan om denaturalisering är dessutom känslig eftersom medborgarskapsfrågor historiskt ansetts tillhöra nationalstatens domän. Det som ytterligare komplicerar frågan är att denaturalisering i stor grad också handlar om staters skyldigheter och ansvar gentemot andra stater, även om problematiken främst gäller kränkningar av mänskliga rättigheter. Denaturalisering framstår dessutom som en enkel lösning på ett svårt problem och debatterna har kantats av kritik mot åtgärdens effektivitet. Det finns därför fog för att ifrågasätta hur lyckad denaturalisering är som terrorbekämpningsåtgärd.

---

⁷ Till denna skara hör bl.a. länder som Norge, Nederländerna och Kanada. Se Banulescu-Bogdan 2015.

⁸ Banulescu-Bogdan 2015.

⁹ Pillai 2018.

¹⁰ Oliver 2018, the FIO. PSD 2019.

¹¹ Finlands FN-förbund.

¹² Egen översättning, original: "a form of punishment more primitive than torture", *Trop v. Dulles* 1958, s. 101.

¹³ Europeiska konventionen om medborgarskap 1997, artikel 2(a).

Syftet med denna artikel är att undersöka om det är förenligt med folkrätten att försvara den nationella säkerheten på bekostnad av den mänskliga rättigheten till ett medborgarskap. Artikeln tar avstamp i den kontroversiella terrorbekämpningsmetoden och syftar till att analysera huruvida stater i enlighet med folkrätten kan denaturalisera terrorister, eller terrormisstänkta, om detta leder till statslöshet. Valet att inte närmare analysera denaturalisering av individer med dubbelt medborgarskap beror på att det för närvarande inte finns någon tydlig folkrättslig norm som skulle berättiga en individ att ha två eller flera medborgarskap.¹⁴ Problematiken kring eventuell diskriminering mellan individer med dubbelt och enkelt medborgarskap kommer därför inte heller att analyseras i någon större utsträckning. Vissa aspekter av analysen i denna artikel kan trots det vara relevanta med tanke på denaturalisering av individer med dubbelt medborgarskap.

2. Medborgarskap – en mänsklig rättighet

2.1. Statssuveränitet och nationalitet

Nationalitet som vi nu förstår det är ett gammalt koncept.¹⁵ Begreppet härstammar ända från den Westfaliska freden 1648, då det nuvarande internationella systemet med suveräna stater uppkom, och härskarna behövde ett sätt att särskilja sina egna undersåtar från andra staters.¹⁶ Nationalitet har länge ansetts vara en nationell angelägenhet som regleras i nationell lagstiftning, vilket förefaller naturligt med tanke på att suveränitetsprincipen, tillsammans med principen om icke-inblandning i interna angelägenheter, tillhör de mest fundamentala principerna inom folkrätten.¹⁷ Orsaken till att nationalitetsfrågor har ansetts vara en intern angelägenhet kan också tänkas vara att den permanenta befolkningen, som består av medborgare, är en förutsättning för att en stat skall kunna existera enligt Montevideokonventionen,¹⁸ och att staten följaktligen bör vara den aktör som i sista hand fattar besluten i nationalitetsfrågor.

---

¹⁴ Se UN Human Rights Council 2013, para. 6.

¹⁵ Begreppen nationalitet och medborgarskap kommer i denna artikel att betraktas som synonymer, fastän de traditionellt har använts i olika avseenden. Nationalitet sägs nämligen understryka det internationella perspektivet, medan medborgarskap anses betona det nationella och statliga medlemskapet. Se Weis 1979, s. 4–5.

¹⁶ Edwards 2014, s. 13.

¹⁷ Förenta nationernas stadga 1945, artikel 2(1) och artikel 2(7), FN:s generalförsamling 1970, Resolution 2625 (XXV).

¹⁸ Convention on the Rights and Duties of States 1933, artikel 1(a). Konventionen har få konventionsstater, men anses kodifiera rådande sedvanerätt. Se Sevastik 2009, s. 155.

Den fasta mellanfolkliga domstolen behandlade frågan om staternas befogenheter redan 1923 och bedömde att nationalitetsfrågor enligt då rådande folkrätt tillhörde staternas jurisdiktion.¹⁹ Det bör dock framhållas att domstolen inte betraktade denna jurisdiktion som exklusiv. Domstolen underströk nämligen att staternas handlingsfrihet begränsas av de folkrättsliga skyldigheter de åtagit sig.²⁰ Slutsatserna från domstolens rådgivande yttrande har senare bekräftats i primära rättskällor, såsom Konventionen för lösande av vissa konflikter mellan medborgarskapslagar från 1930. Konventionen föreskriver att:

It is for each State to determine under its own law who are its nationals. This law shall be recognised by other States in so far as it is consistent with international conventions, international custom, and the principles of law generally recognised with regard to nationality.²¹

Citatet belyser spänningen mellan statens suveränitet och individens rättigheter, fastän staterna vid tiden för traktatens ingående var mera måna om att förebygga konflikter än att skydda mänskliga rättigheter.²² Även FN:s folkrättskommission har intygat att staterna endast får utöva sina befogenheter i fråga om nationalitet då detta sker inom de gränser som folkrätten fastställer.²³ Med tanke på att nationalitet inte endast ger upphov till ett förhållande mellan staten och individen, utan också utgör en indirekt koppling mellan individen och folkrätten,²⁴ framstår det inte som helt orimligt att staterna inte längre anses ha exklusiv och absolut rätt att besluta om nationalitet.

Staternas befogenheter inskränktes ytterligare efter andra världskriget. Då de mänskliga rättigheterna fick en allt mer framstående roll förändrades också sättet att betrakta nationalitetsfrågor.²⁵ Folkrättskommissionen har vid flera tillfällen betonat att beslutsrätten i nationalitetsärenden inte kan uppfattas som absolut och har då framför allt avsett begränsningarna som människorättskonventionerna föreskriver.²⁶ De mänskliga rättigheternas inflytande över nationalitetsärenden har dessutom fastställts

---

¹⁹ *Nationality Decrees in Tunis and Morocco* 1923, s. 24.

²⁰ *Ibid.*

²¹ Konvention för lösande av vissa konflikter mellan medborgarskapslagar 1930, artikel 1.

²² Mantu 2015, s. 29.

²³ *Yearbook of the International Law Commission*, 1999, vol. II (2), s. 24.

²⁴ Edwards 2014, s. 24 (hänvisar till Bauböck, Ersbøll, Groenendijk och Waldrauch (red.) 2006).

²⁵ *Yearbook of the International Law Commission*, 1999, vol. II (2), s. 24.

²⁶ *Report of the International Law Commission* 2006, s.33–34, para. 6.

av Interamerikanska domstolen för mänskliga rättigheter,²⁷ och av FN:s specialrapportör.²⁸ Till följd av denna utveckling har begreppet "international law of citizenship" introducerats för att beskriva de folkrättsliga normer som – trots deras osäkra ställning – begränsar staternas beslutsrätt.²⁹ Rätten för andra stater att ingripa i nationalitetsfrågor är dock kontroversiell.³⁰ Vissa författare hävdar att den begränsade mängden sedvanerätt gällande nationalitet är ett bevis på avsaknaden av konsensus inom det internationella samfundet.³¹

2.2. Rätten till en nationalitet

Rätten till en nationalitet är delad, vilket också framgår av artikel 15 i Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna (hädanefter Allmänna förklaringen). Artikeln föreskriver att "[v]ar och en har rätt till en nationalitet" och att "[i]ngen får godtyckligt fräntas sin nationalitet eller nekas rätten att ändra nationalitet."³² Artikelns två komponenter: rätten att erhålla, ändra och behålla medlemskap och det därav följande förbudet mot att godtyckligt fränta medborgarskap, har senare bekräftats bl.a. av FN:s generalsekreterare i en rapport om mänskliga rättigheter och godtyckligt fräntagande av medborgarskap.³³ FN:s råd för mänskliga rättigheter samt Europeiska unionens råd har även identifierat rättigheten som grundläggande.³⁴

Då rätten till en nationalitet inkluderades i Allmänna förklaringen 1948 var denna rättighet kontroversiell,³⁵ men dess ställning har sedan dess etablerats inom folkrätten. Rätten till en nationalitet har dessutom omnämnts i ett flertal konventioner, såsom Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor (Kvinnokonventionen), Konventionen om avskaffande av rasdiskriminering (Rasdiskrimineringskonventionen) och Konventionen om rättigheter för personer med

---

²⁷ *Proposed Amendments to the Naturalization Provision of the Constitution of Costa Rica* 1984, para. 32.

²⁸ "Third Report on Nationality in Relation to the Succession of States by Mr. Václav Mikulka, Special Rapporteur" 1997, s. 31.

²⁹ Mantu 2015, s. 26 (hänvisar till Spiro 2011, s. 718).

³⁰ Mantu 2015, s. 7.

³¹ *Ibid.* (hänvisar till Audit 2006, s. 756–757).

³² Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna 1948, artikel 15.

³³ UN Human Rights Council 2009b, para. 21.

³⁴ UN Human Rights Council 2008, para. 1, Europeiska unionens råd 2015, s. 2.

³⁵ Mantu 2015, s. 30 (hänvisar till Kesby 2012, s. 48).

funktionsnedsättning.³⁶ Även Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen) och FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) innehåller bestämmelser om nationalitet, men dessa är enbart tillämpliga på barn.³⁷

Rätten till en nationalitet regleras också på regional nivå. Sådana regionala överenskommelser är bl.a. Afrikanska stadgan för barnets rättigheter, Amerikanska konventionen om de mänskliga rättigheterna, Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna, Oberoende staters samväldes (OSS) konvention om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och Europeiska konventionen om medborgarskap.³⁸ Det är således huvudsakligen i Asien och Oceanien som det saknas regionala bestämmelser.³⁹

2.3. Statslöshet – undantaget som bekräftar regeln

Begreppet statslöshet eller statslös person, definieras i folkrätten som en individ "som ej av någon stat med tillämpning av dess lagstiftning anses såsom dess medborgare".⁴⁰ Denna definition utgör enligt FN:s folkrättskommission en del av sedvanerätten.⁴¹ Definitionen utgår från en formell eller juridisk tolkning av statslöshet, och innefattar samtliga individer utan ett rättsligt förhållande till någon stat, vilket i praktiken innebär alla som saknar medborgarskap.⁴² Det är alltså sådan *de jure* statslöshet som diskuteras i denna artikel, till skillnad från *de facto* statslöshet som avser personer, t.ex. flyktingar, som har ett medborgarskap, men som inte kan tillgodogöra sig det skydd och de rättigheter som medborgarskapet borde medföra.⁴³

---

³⁶ Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor 1979, artikel 9, Konventionen om avskaffande av rasdiskriminering 1965, artikel 5(d)(iii), Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2006, artikel 18(1)(a).

³⁷ Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter 1966, artikel 24(3), FN:s konvention om barnets rättigheter 1989, artikel 7.

³⁸ Afrikanska stadgan för barnets rättigheter 1990, artikel 6(3), Amerikanska konventionen om de mänskliga rättigheterna 1969, artikel 20(1), Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna (reviderad) 2004, artikel 29(1), Oberoende staters samväldes konvention om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter 1995, artikel 24(1), Europeiska konventionen om medborgarskap 1997, artikel 4(a).

³⁹ International Justice Resource Center.

⁴⁰ Konvention angående statslösa personers rättsliga ställning 1954, artikel 1(1).

⁴¹ UNHCR 2010a, s. 2.

⁴² Gibney 2014, s. 48.

⁴³ *Ibid.*, s. 47, UNHCR 2010b, s. 6 (hänvisar till United Nations 1949).

I regel erhåller barn ett medborgarskap vid födelsen som de i normala fall får behålla livet ut.⁴⁴ Därför är medborgarskap och nationalitet för de allra flesta en självklarhet, en naturlig, medfödd del av ens identitet. Ju mer man tänker på det, desto märkligare tycks statslöshet vara. Det framstår som paradoxalt att det finns åtminstone 10 miljoner människor som saknar medborgarskap och officiellt hemland, samtidigt som nästintill alla landområden och folkgrupper styrs av suveräna stater.⁴⁵

Betraktat ur ett folkrättsligt perspektiv framstår statslöshet som en anomali. Individer brukar i allmänhet inte betraktas som folkrättsliga subjekt och staterna fungerar därför som en beröringspunkt mellan individerna och folkrätten.⁴⁶ Medborgarskapet är därmed ytterst viktigt, eftersom det används för att dela in mänskligheten i nationella grupperingar som avgör vilken stat som får representera en enskild individ i folkrättsliga frågor.⁴⁷ De statslösa befinner sig i ett "rättsligt vakuum",⁴⁸ eftersom de faller utanför folkrättens räckvidd i och med att de saknar den koppling till folkrätten som den "egna" staten normalt skulle erbjuda. Individer kan i viss mån, oftast i fråga om mänskliga rättigheter, åtnjuta en status som påminner om rättssubjektivitet, men även då är utgångspunkten att staten i första hand ska garantera att de mänskliga rättigheterna förverkligas.⁴⁹

Statslöshet är emellertid inte problematiskt enbart för att miljontals individer hamnar utanför det internationella rättssystemet, utan också p.g.a. dess negativa konsekvenser för de berörda individerna. I tredje kapitlet analyseras närmare huruvida statslöshet *per se* kan anses vara en kränkning av rätten till en nationalitet i artikel 15(1) och förbudet att godtyckligt frånta medborgarskap i artikel 15(2) i Allmänna förklaringen. Ett annat grundläggande problem, som inte desto närmare analyseras i denna artikel, är att statslösa ofta förnekas andra mänskliga rättigheter som är betydelsefulla för individens livskvalitet. Statslöshet innebär inte per automatik en avsaknad av mänskliga rättigheter, trots att medborgarskap har likställts med "ackumulering av medborgerliga,

---

⁴⁴ Två principer tillämpas vanligen: *jus sanguinis* ("blodets rätt") eller *jus soli* ("jordens rätt"), eller en kombination av båda. Den tidigare betyder att barnet erhåller medborgarskap av sina föräldrar och den senare principen innebär att platsen där barnet föds är avgörande för medborgarskapet. Se van Waas 2008, s. 32–33.

⁴⁵ Det är svårt att veta det exakta antalet statslösa. Uppskattningen är gjord av UNHCR, "Ending Statelessness".

⁴⁶ Nyman-Metcalf 2009, s. 93–94.

⁴⁷ *Ibid.*, s. 94, Mantu 2015, s. 5.

⁴⁸ Egen översättning, original: "legal limbo". Ett begrepp som beskriver statslösas tillvaro; se van Waas 2008, s. 246, 249, 457.

⁴⁹ Nyman-Metcalf 2009, s. 94.

politiska och sociala rättigheter”.⁵⁰ De allra flesta mänskliga rättigheterna tillåter nämligen ingen diskriminering baserad på individens nationella ursprung eller status i övrigt.⁵¹ Problemet är snarare att de statslösa saknar en ”beskyddare” som övervakar förverkligandet av de mänskliga rättigheterna, eftersom detta ansvar ligger hos staten.

Rätten till nationalitet har i hög grad betraktats som en process och dess substansinnehåll är omtvistat.⁵² Detta kan tolkas som att rätten till nationalitet har ett egenvärde och att dess instrumentella värde därmed inte är lika högt. Det är emellertid mycket viktigt att notera att det finns några ytterst betydelsefulla rättigheter som anses vara bundna till medborgarskapet och som följaktligen inte beviljas de statslösa. Politiska rättigheter, såsom rätten att rösta och kandidera i val, är i allmänhet förbehållna medborgare.⁵³ Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter kan likaså begränsas för icke-medborgare.⁵⁴ En ytterligare rättighet som är reserverad för medborgare är rätten att få konsulärt bistånd av ”sin stat” i händelse av frihetsberövande i ett annat land.⁵⁵

Även om det överlag råder oenighet kring vilka rättigheter som kan härledas från medborgarskapet, verkar det som att rätten att vistas i och återvända till sitt hemland uppfattats som ett oomtvistat privilegium och en minimistandard för samtliga medborgare.⁵⁶ Vice versa betyder detta att staten inte får utvisa sina medborgare och att staten är tvungen att ta emot medborgare som vill återvända hem. Även om dessa rättigheter numera kan betraktas som individens rättigheter i och med att de har inkluderats i MP-konventionen, så härrör de i grund och botten från statens skyldighet att respektera andra staters suveräna rätt att välja vilka icke-medborgare de släpper in på sitt territorium och vilka de vill utvisa.⁵⁷

Artikel 12(4) i MP-konventionen föreskriver att: ”Ingen får godtyckligt förvägras rätten att resa in i sitt eget land.” FN:s människorättskommitté har i sina allmänna

---

⁵⁰ Egen översättning, original: “...accumulation of civil, political, and social rights...”, Mantu 2015, s. 2–3 (hänvisar till Marshall 1950).

⁵¹ Se t.ex. Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter 1966, artikel 2(1), Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna 1948, artikel 2.

⁵² Edwards 2014, s. 42.

⁵³ Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter 1966, artikel 25. Undantag finns t.ex. inom EU där medborgare får rösta i andra länders kommunalval.

⁵⁴ Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter 1966, artikel 2(3).

⁵⁵ Wienkonventionen om konsulära förbindelser 1963, artikel 36.

⁵⁶ Se Weis 1979, s. 45, Edwards 2014, s. 35–36 (hänvisar till van Panhuys 1959, s. 56).

⁵⁷ Se Edwards 2014, s. 36, Mantu 2015, s. 12 (hänvisar till Kesby 2012, s. 16–17).

kommentarer tillämpat en extensiv tolkning för att förklara vad denna skyldighet innebär. Artikel 12 anses innefatta rätten att återvända efter att ha lämnat landet, men också rätten att stanna i landet och rätten att komma till landet fastän personen, t.ex. ett barn fött utomlands, aldrig besökt landet.⁵⁸ Staten har dessutom en skyldighet att ta emot egna medborgare som utvisats från en annan stat.⁵⁹

Denna skyldighet att tillåta medborgare återvända till hemlandet är synnerligen viktig, inte minst för att den fungerar som utgångspunkt för denna artikel. Genom att denaturalisera terrorister vill staten förhindra dem från att återvända från utlandet. Det går dock att ifrågasätta denna logik. Artikel 12(4) nämner inte överhuvudtaget medborgare, utan använder det neutrala "ingen". Människorättskommittén har dessutom ansett att formuleringen "sitt eget land" betyder att artikeln också är tillämplig på icke-medborgare med en stark koppling till landet, t.ex. individer som fråntagits sitt medborgarskap i strid med folkrätten och statslösa som länge har bott i landet.⁶⁰

Artikel 12(4) är tillämplig på alla statliga åtgärder vars syfte är att förhindra en individ att återvända, oberoende om åtgärderna är av legislativ, administrativ eller juridisk karaktär.⁶¹ Rätten att återvända till sitt land verkar vara nästintill absolut. Människorättskommittén har nämligen konstaterat att:

[T]here are few, if any, circumstances in which deprivation of the right to enter one's own country could be reasonable. A State party must not, by stripping a person of nationality or by expelling an individual to a third country, arbitrarily prevent this person from returning to his or her own country.⁶²

Eventuella avvikelser från denna artikel måste dessutom vara förenliga med konventionens syfte samt ändamål och vara skäliga med tanke på de speciella omständigheterna.⁶³ Staternas möjligheter att inskränka i denna norm framstår följaktligen som väldigt små.

---

⁵⁸ CCPR 1999, para. 19.

⁵⁹ Edwards 2014, s. 36, Weis 1979, s. 46.

⁶⁰ CCPR 1999, para. 20, OHCHR 2006, s. 17-18, 27.

⁶¹ CCPR 1999, para. 21.

⁶² *Ibid.*

⁶³ *Ibid.*

3. Medborgarskap – en absolut rättighet?

3.1. Upphävande av medborgarskap

Upphävande av medborgarskap kan delas in i två olika kategorier: fråntagande av medborgarskap och förlust av medborgarskap. Gränsen mellan ”fråntagande” och ”förlust” kan vara oklar och har inte någon egentlig juridisk betydelse, eftersom båda åtgärderna resulterar i att individens medborgarskap upphävs.⁶⁴ De två begreppen brukar trots det skiljas åt, eftersom de förknippas med olika procedurer. Fråntagande av medborgarskap, också kallat denaturalisering eller berövande av medborgarskap, innebär att nationella myndigheter, genom att åberopa bestämmelser i nationell lagstiftning, vidtar administrativa eller juridiska åtgärder för att upphäva ett medborgarskap.⁶⁵ Med förlust av medborgarskap menas däremot att ett medborgarskap upphävs *ex lege*, d.v.s. automatiskt till följd av föreskrifter i lag, utan statligt ingripande.⁶⁶ FN:s generalsekreterare har slagit fast att förbudet mot godtyckligt fråntagande av nationalitet, som analyseras närmare i kapitlet nedan, tillämpas på både fråntagande och förlust av medborgarskap, men inte på frivillig avsägelse av medborgarskap, d.v.s. upphävande av medborgarskap som sker på initiativ av individen.⁶⁷

Enligt en expertgrupp sammankallad av UNHCR kan medborgarskapet också anses vara upphävt då myndigheterna agerat på ett sätt som tydligt indikerar att individen inte längre är medborgare, trots att staten inte har fattat ett formellt beslut om upphävande.⁶⁸ Expertgruppen har även uppfattat medborgarskapet som upphävt då t.ex. tjänstemän utvisar individer utan formellt juridiskt tillstånd, om myndigheterna samtidigt bekräftar att personen inte längre är en medborgare.⁶⁹

3.2. Godtyckligt fråntagande av nationalitet

Artikel 15(2) i Allmänna förklaringen förbjuder stater från att godtyckligt frånta nationalitet. Förbudet hittas även i rättsligt bindande traktater, såsom Europeiska konventionen om medborgarskap (hädanefter Medborgarskaps-konventionen),

---

⁶⁴ UN Human Rights Council 2013, para. 3.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ UN Human Rights Council 2009a, para. 49.

⁶⁸ UNHCR 2014, para. 11.

⁶⁹ *Ibid.*

Amerikanska konventionen om de mänskliga rättigheterna, Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna och Oberoende staters samväldes konvention om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.⁷⁰ Förbudets grundläggande natur inom folkrätten har bekräftats av FN:s generalförsamling.⁷¹ Numera anses förbudet dessutom utgöra sedvanerätt.⁷²

Artikel 15(2) förtydligar inte vad "godtyckligt" betyder. Detta beslut att inte inkludera en definition beror i högsta grad på oenigheten som rådde bland förhandlarna då Allmänna förklaringen utarbetades.⁷³ Det finns nämligen flera tolkningar av vad godtyckligt betyder. Ordboksdefinitionen av godtyckligt är "grundad på godtycke" och "slumpmässigt vald"; "godtycke" betyder enligt denna tolkning att man agerar på ett sätt "som inte grundar sig på saklig bedömning och därför är oförutsägbart och [ibland] orättvist".⁷⁴ En mycket extensiv tolkning av artikel 15(2) innebär att individer aldrig får fråntas medborgarskap.⁷⁵ En sådan tolkning är inte hållbar, eftersom folkrätten uttryckligen tillåter stater att frånta medborgarskap vid speciella omständigheter. Dessa situationer analyseras i detalj i kapitel 3.3. Dessutom föreskriver artikel 29 i Allmänna förklaringen att rättigheterna kan inskränkas, ifall detta har fastställts i lag och är nödvändigt för att skydda det demokratiska samhället och andra individers rättigheter.⁷⁶ En annan, mer restriktiv tolkning är att godtyckligt betyder olagligt, och att artikeln därför innebär att medborgarskap kan fråntas då detta sker i enlighet med nationell lag.⁷⁷

Andra tolkningar som har föreslagits placerar sig någonstans mellan dessa två ytterligheter. En sådan uppfattning, som presenterades under förhandlingarna av artikel 15, är att "godtyckligt" inte enbart avser åtgärder som är olagliga, utan också handlingar som tycks vara obefogade eller orättvisa.⁷⁸ Följande citat belyser denna tolkning:

---

⁷⁰ Europeiska konventionen om medborgarskap 1997, artikel 4(c), Amerikanska konventionen om de mänskliga rättigheterna 1969, artikel 20(3), Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna (reviderad) 2004, artikel 29(1), Oberoende staters samväldes konvention om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter 1995, artikel 24(2).

⁷¹ FN:s generalförsamling 1996, resolution 50/152, para. 16.

⁷² UNHCR 2014, para. 2, ILEC 2015, s. 1.

⁷³ Mantu 2015, s. 31.

⁷⁴ Se "godtycklig" och "godtycke" i Svensk ordbok 2009.

⁷⁵ Mantu 2015, s. 31.

⁷⁶ Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna 1948, artikel 29(2).

⁷⁷ Mantu 2015, s. 31.

⁷⁸ *Ibid.* (hänvisar till Schabas 2013, s. 2441).

[D]eprivation can be arbitrary when it is discriminatory, it results in statelessness or it is carried out in order to avoid conferral of rights which according to international human rights law are enjoyed only by citizens.⁷⁹

En sådan tolkning ger ökat skydd till individen, som annars skulle vara beroende av statens välvilja, speciellt i länder där rättssäkerheten är svag. Att utgå från att illegalitet är det enda kriteriet för att avgöra om en handling är godtycklig skulle dessutom motverka folkrättens möjlighet att erbjuda verkligt skydd.⁸⁰

Begreppet "godtyckligt" används i olika människorättsinstrument och har därför tolkats också i andra sammanhang än nationalitetsärenden. FN:s människorättskommitté har bekräftat att godtycklighet inte kan likställas med illegalitet, eftersom även aspekter såsom orättvisa och olämplighet bör beaktas.⁸¹ Människorättskommittén har också betonat att nödvändighet och proportionalitet är viktiga faktorer för att kunna avgöra om en åtgärd är godtycklig eller ej.⁸² Skälighet har lyfts fram som ett ytterligare kriterium.⁸³ FN:s generalsekreterare har vidare noterat att:

Measures leading to the deprivation of nationality must serve a legitimate purpose that is consistent with international law and, in particular, the objectives of international human rights law. Such measures must be the least intrusive instrument of those that might achieve the desired result, and they must be proportional to the interest to be protected. In this respect, the notion of arbitrariness applies to all State action, legislative, administrative and judicial.⁸⁴

Det är allmänt accepterat att denaturalisering som är diskriminerande är godtyckligt och därmed förbjudet. Beslut som fattats på basis av faktorer som "ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt" är därför en kränkning av mänskliga rättigheter.⁸⁵ Denna icke-diskrimineringsprincip är fundamental inom folkrätten och finns nedtecknad i många människorättsinstrument, däribland artikel 2 i Allmänna förklaringen.⁸⁶ Principen

---

⁷⁹ *Ibid.* (hänvisar till Zilbershats 2002, s. 20–22).

⁸⁰ *Ibid.*, s. 32 (hänvisar till Daes 1990, s. 132–136).

⁸¹ CCPR 1997, para. 9.2.

⁸² *Ibid.*

⁸³ CCPR 1988, para. 4.

⁸⁴ UN Human Rights Council 2009b, para. 25.

⁸⁵ Översättning, original: "race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status". *Ibid.*, para. 22.

⁸⁶ *Ibid.*, para. 18.

upprepas även i Konventionen om begränsning av statslöshet (hädanefter 1961-konventionen), fast i en mer koncis formulering, med betoning på ursprung, religion och politisk övertygelse.⁸⁷

Huruvida denaturalisering som ger upphov till statslöshet är godtyckligt är inte lika entydigt. Vissa hävdar att denaturalisering som leder till statslöshet alltid är godtyckligt och därmed en kränkning av mänskliga rättigheter.⁸⁸ Denna uppfattning är delvis förenlig med den rådande folkrätten. Den allmänna principen är nämligen att stater ska undvika statslöshet och därför anses sådan denaturalisering i allmänhet vara godtycklig.⁸⁹ En annan orsak till att denaturalisering som resulterar i statslöshet anses vara godtyckligt är att åtgärden inte uppfattas som proportionell. De för staten fördelaktiga följderna väger nämligen sällan upp för de omfattande negativa konsekvenserna på individnivå.⁹⁰ Undantag från den allmänna principen kan därför tillåtas enbart då det finns ett berättigat syfte och åtgärden är proportionell i förhållande till detta syfte. Sådana undantagsfall regleras bl.a. i 1961-konventionen och analyseras ingående nedan.

Det har dessutom hävdats att godtyckligheten inte enbart uppstår i och med att ett medborgarskap fråntas på felaktiga grunder, utan också då beslutsprocessen är bristfällig.⁹¹ För att denaturaliseringen ska uppfattas som folkrättsenlig måste individen som är föremål för åtgärden ha rätt att överklaga beslutet. Denna rätt att få beslutet prövat i domstol eller av en annan opartisk instans hittas i 1961-konventionen.⁹² Rätten till omprövning upprepas i Medborgarskapskonventionen, som också ålägger staterna att ge individen en skriftlig motivering av beslutet.⁹³ Dessa rättigheter, som också har bekräftats av UNHCR,⁹⁴ utgör enligt FN:s folkrättskommission minimikrav för att trygga rättssäkerheten och förebygga maktmissbruk.⁹⁵ För att rättssäkerheten ska tryggas får inte avgifter utgöra ett hinder för rätten till omprövning och upphävandet av medborgarskapet ska träda ikraft först då beslutet inte längre kan överklagas.⁹⁶ Ifall det

---

⁸⁷ Konvention om begränsning av statslöshet 1961, artikel 9.

⁸⁸ Adjami och Harrington 2008, s. 103, Brandvoll 2014, s. 197–198.

⁸⁹ UN Human Rights Council 2009a, para. 51.

⁹⁰ UNHCR 2014, para. 23.

⁹¹ Adjami och Harrington 2008, s. 101.

⁹² Konvention om begränsning av statslöshet 1961, artikel 8(4).

⁹³ Europeiska konventionen om medborgarskap 1997, artikel 11, 12.

⁹⁴ UN Human Rights Council 2009a, para. 67.

⁹⁵ Yearbook of the International Law Commission, 1999, vol. II (2), s. 38.

⁹⁶ Europeiska konventionen om medborgarskap 1997, artikel 13, ILEC 2015, s. 4.

visar sig att en individ blivit folkrättsvidrigt fråntagen sitt medborgarskap ska personen dessutom få effektiv gottgörelse, vilket inkluderar rätten att få tillbaka sitt medborgarskap.⁹⁷

3.3. Ändamålet helgar medlen

Inom folkrätten råder en typ av konsekvensetiskt förhållningssätt till statslöshet. Den allmänna principen är att statslöshet är problematiskt och att staterna därför bör vidta åtgärder för att förebygga detta fenomen. Likväl finns en handfull speciella omständigheter då statslöshet tolereras. Så länge som statens nytta eller intresse väger tyngre än de negativa följderna på individnivå verkar det internationella samfundet ha överseende med åtgärder som leder till statslöshet. I synnerhet då det är fråga om nationens säkerhet verkar statslöshet uppfattas som ett nödvändigt ont.

På internationell nivå regleras statslöshet i två viktiga traktater: Konventionen angående statslösa personers rättsliga ställning och den tidigare nämnda Konventionen om begränsning av statslöshet (1961-konventionen). Den förstnämnda traktaten behandlar nästan uteslutande statslösas rättigheter och tangerar inte staternas skyldigheter att förhindra statslöshet. 1961-konventionen, vars syfte är att garantera rätten till nationalitet genom att förebygga och minska statslöshet, är följaktligen av större betydelse i denna kontext.

1961-konventionen begränsar statens möjligheter att frånta medborgarskap, och reglerar de omständigheter då en individ kan avsäga sig eller förlora sitt medborgarskap. Det är värt att notera att konventionens avsikt är att begränsa, inte eliminera statslöshet. Utgångspunkten är att staterna har en skyldighet att i största möjliga utsträckning förhindra statslöshet. Denna grundprincip reflekteras också i artikel 8(1) som lyder: "Fördragsslutande stat skall icke beröva en person hans medborgarskap, om sådant berövande skulle göra honom statslös." En omformulering av principen hittas även i artikel 7(6).

Orsaken till att konventionens ändamål inte är att eliminera, utan begränsa statslöshet beror på att det finns situationer då statslöshet accepteras. Det primära syftet med undantagen är att försöka hitta en balans mellan individens rättigheter och statens legitima intressen.⁹⁸ Dessa undantag regleras i artikel 7 och 8. Eftersom det är fråga om undantag till en allmän princip ska en snäv tolkning tillämpas för att avgöra om en åtgärd

---

⁹⁷ UNHCR 2014, para. 28, UN Human Rights Council 2009b, para. 46.

⁹⁸ UNHCR 2014, para. 23.

är tillåten eller ej.⁹⁹ Dessutom är reservationer mot dessa bestämmelser och andra artiklar med substansinnehåll förbjudna,¹⁰⁰ vilket innebär att stater inte kan utesluta vissa individer eller situationer från konventionens tillämpningsområde.¹⁰¹

Vid speciella omständigheter, som anges noggrannare i artikel 7(4) respektive artikel 7(5), kan medborgarskap förloras p.g.a. långvarig utomlandsvistelse eller otillräcklig koppling till staten som upphäver medborgarskapet. I artikel 8(2) och 8(3) hittas däremot en fullständig förteckning över de omständigheter då stater kan frånta medborgarskap. För att en stat ska kunna tillämpa artikel 8(2) och 8(3) måste det dock vara möjligt att överklaga denaturaliseringen, som dessutom ska vara förenlig med nationell lag.¹⁰²

I enlighet med artikel 8(2)(a) kan en stat frånta medborgarskap i samma situationer som regleras i artikel 7(4) och 7(5). Artikel 8(2)(b) reglerar fråntagande av medborgarskap som "erhållits genom osanna uppgifter eller bedrägligt förfarande". Med stöd av artikel 8(3)(a) kan medborgarskap fråntas då en individ försummat sin lojalitetsplikt mot staten. Artikel 8(3)(b) reglerar snarlika omständigheter som artikel 8(3)(a). Förutsättningarna i artikel 8(3)(b) är dock strängare än motsvarande villkor i punkt a. Punkt b kan enbart tillämpas då en individ svurit trohetsed till en annan stat, formellt tillkännagivit sin vilja att lyda under en främmande stats överhöghet, eller tydligt visat att hen vägrar lyda under den egna statens överhöghet.¹⁰³ För att villkoret i artikel 8(3)(a)(i) ska uppfyllas räcker det att en individ har svikit den ovannämnda lojalitetsplikten genom att ignorera explicita förbud mot att utföra tjänster åt eller motta ekonomisk ersättning från en annan stat.

Bestämmelsen om illojalitet är synnerligen relevant för denna artikel, eftersom den kan, och har tillämpats, i en säkerhetspolitisk kontext. Genom att åberopa artikel 8(3)(a)(ii) kan nämligen en person som "har uppfört sig på sätt som allvarligt står i strid med statens vitala intressen" denaturaliseras. Denna bestämmelse gör det alltså möjligt för en stat att frånta medborgarskap också då personen blir statslös. Artikeln ställer dock stränga villkor för tillämpningen. Förarbetena har nämligen bekräftat att "allvarligt står i strid med statens vitala intressen" inte ska tolkas som något mindre än "ett hot mot

---

⁹⁹ *Ibid.*, para. 23, 53, UN Human Rights Council 2009a, para. 51.

¹⁰⁰ Enligt artikel 17 i Konventionen om begränsning av statslöshet (1961) får staterna endast göra förbehåll gällande artiklarna 11, 14 och 15. Artiklarna gäller inrättandet av ett organ som kan undersöka privatpersoners yrkanden, tvistelösning och territoriell tillämpning.

¹⁰¹ UNHCR 2014, para. 23.

¹⁰² Konvention om begränsning av statslöshet 1961, artikel 8(4).

¹⁰³ *Ibid.*, artikel 8(3)(b).

statens grundvalar och organisering”.¹⁰⁴ Inga allmänna brott uppfyller ett sådant villkor, men landsförräderi, spionage och terrorbrott kan däremot falla inom artikelns tillämpningsområde.¹⁰⁵

Den avgörande frågan är om artikel 8(3)(a)(ii) kan tillämpas på alla terrorbrott. Det är rimligt att anta att terrorbrott som utförs i terroristens hemland kan anses utgöra ett hot mot statens vitala intressen, men det är inte lika självklart att också terrorbrott utomlands uppfyller detta kriterium. Det har dock hävdats att gästkrigare som strider för terroristorganisationer som också utför attacker i individens hemland sannolikt kan anses motarbeta statens vitala intressen.¹⁰⁶ Detsamma gäller givetvis återvändande gästkrigare som rekryterar eller utför attacker i sitt hemland. Olika typer av terrorbrott kan därmed användas som orsak för att frånta medborgarskap under artikel 8(3)(a)(ii), fastän denna anledning inte uttryckligen nämns i konventionen.

Det är ytterst viktigt att lägga märke till att konventionen innehåller en klausul som ställer villkor för när artikel 8(3) överhuvudtaget kan tillämpas. För att kunna åberopa undantagsfallen i artikeln bör staten nämligen i samband med undertecknande, ratificering eller anslutning ha förbehållit sig rätten att frånta medborgarskap i enlighet med punkt a eller b, och denna rättighet måste vid denna tidpunkt dessutom ha varit förenlig med nationell lagstiftning.¹⁰⁷ Detta innebär att artikel 8(3) är en s.k. ”stand-still” klausul, vilket i praktiken betyder att en stat inte kan tillämpa nationell lagstiftning som antagits efter att den blev konventionsstat, för att frånta medborgarskap i samband med sådana situationer som föreskrivs i artikel 8(3).¹⁰⁸

Undantagsfallen som inkluderats i 1961-konventionen har ansetts ha legitima syften, men för att inte tolkas som godtyckligt, måste denaturalisering med stöd av artikel 7 eller 8 dessutom vara förenligt med proportionalitetsprincipen.¹⁰⁹ Också UNHCR har bekräftat att proportionalitetsprincipen måste respekteras då stater tillämpar bestämmelserna i 1961-konventionen.¹¹⁰ Följderna av denaturaliseringen måste därför

---

¹⁰⁴ UNHCR 2014, para. 68.

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ Jayaraman 2016, s. 206–207.

¹⁰⁷ Konvention om begränsning av statslöshet 1961, artikel 8(3).

¹⁰⁸ Mantu 2015, s. 51, UNHCR 2014, para. 65.

¹⁰⁹ UN Human Rights Council 2013, para. 4.

¹¹⁰ UN Human Rights Council 2009a, para. 67.

noga övervägas i förhållande till hur allvarligt beteendet eller brottet som föranlett denaturaliseringen är.¹¹¹

1961-konventionen förhindrar inte stater från att tillämpa andra bestämmelser i nationell lagstiftning eller internationella överenskommelser som ytterligare begränsar statslöshet.¹¹² En sådan överenskommelse är Medborgarskapskonventionen vars bestämmelser är mer fördelaktiga ur individens synvinkel, eftersom de begränsar statens beslutsrätt i medborgarskapsärenden mer än 1961-konventionen.

Medborgarskapskonventionen reglerar precis som 1961-konventionen förvärv, förlust, framtagna och avsägelse av medborgarskap, men innehåller även bestämmelser om flerfaldigt medborgarskap, statsuccession o.s.v. Grundprincipen i Medborgarskapskonventionen är att statslöshet ska undvikas.¹¹³ Konventionen tillåter inte heller diskriminering mellan personer som blivit medborgare *ex lege* i samband med födelsen och individer som erhållit medborgarskapet senare.¹¹⁴ I artikel 7 hittas en uttömmande förteckning över de situationer då en individ kan förlora eller framtas sitt medborgarskap. Sådana situationer är bl.a. då en individ: frivilligt erhåller annat medborgarskap, har erhållit medborgarskapet genom bedrägeri, frivilligt utför militärtjänstgöring i ett annat land eller bor utomlands och saknar verklig anknytning till staten som upphäver medborgarskapet.¹¹⁵ Medborgarskap kan också upphävas med stöd av artikel 7 om ett barn: inte längre uppfyller villkoren för att beviljas medborgarskap, har blivit adopterat och erhåller adoptivföräldrarnas eller adoptivföräldrarnas medborgarskap eller i vissa fall då föräldrarna till barnet har fått sina medborgarskap upphäva.¹¹⁶ En person som genom sitt beteende "allvarligt skadar [statens] vitala intressen" kan också få sitt medborgarskap upphävt.¹¹⁷ Sådant beteende omfattar t.ex. förräderi och arbete för en främmande stats underrättelsetjänst, men inte allmänna brott, oavsett hur allvarliga de är.¹¹⁸

Trots att konventionen tillåter denaturalisering under ett flertal omständigheter och inte till synes begränsar staternas beslutsrätt i nationalitetsärenden avsevärt, kan

---

¹¹¹ UN Human Rights Council 2013, para. 4.

¹¹² Konvention om begränsning av statslöshet 1961, artikel 13.

¹¹³ Europeiska konventionen om medborgarskap 1997, artikel 4(b).

¹¹⁴ *Ibid.*, artikel 5(2).

¹¹⁵ *Ibid.*, artikel 7(1)(a), (b), (c), (e).

¹¹⁶ *Ibid.*, artikel 7(1)(f), (g) samt artikel 7(2).

¹¹⁷ *Ibid.*, artikel 7(1)(d).

¹¹⁸ Europarådet 1997, para. 67.

konventionen ändå anses prioritera individens rättigheter framom statens intressen. Orsaken till detta är att artikel 7(3) förbjuder stater från att ogiltigförklara medborgarskap om individen blir statslös. Det enda tillåtna undantaget till detta förbud är då medborgarskapet erhållits genom bedrägeri.¹¹⁹ Stater som är bundna av Medborgarskapskonventionen kan följaktligen inte frånta medborgarskap från terrorister som innehar ett enkelt medborgarskap.

3.4. Statslöshet, sedvanerätt och statspraxis

Principen om att statslöshet ska undvikas, anses vara den kanske äldsta och mest vedertagna principen inom området för s.k. nationalitetsrätt.¹²⁰ Den rådande uppfattningen inom det internationella samfundet är att principen numera utgör bindande sedvanerätt och att staterna följaktligen är skyldiga att undvika statslöshet. Statspraxis i form av ratifikationer av traktater som reglerar nationalitetsfrågor och konsensus kring antagandet av internationella resolutioner om nationalitet anses bekräfta skyldighetens sedvanerättsliga status.¹²¹ Även internationella organisationer såsom FN:s flyktingkommisariat och Europarådet har erkänt denna skyldighet som sedvanerättsligt bindande.¹²²

Analyser visar dock att nationell lagstiftning inte helt och hållet stämmer överens med sedvanerätten. Forskning av statspraxis i Västeuropa som gjorts före 1991 tydde på att staterna hade erkänt principen om att denaturalisering inte ska förorsaka statslöshet,¹²³ men en sådan slutsats är inte förenlig med nyare forskning. Enligt en undersökning från 2010 var det nämligen bara fem av de 12 europeiska stater som tillät denaturalisering p.g.a. beteende som allvarligt står i strid med statens vitala intressen, som tydligt begränsade denna åtgärd till individer med dubbelt medborgarskap.¹²⁴ En motsvarande studie utförd tre år senare visade att tio av de 18 europeiska stater som kunde denaturalisera individer p.g.a. illojalitet eller beteende som allvarligt står i strid med statens vitala intressen, också kunde verkställa denna åtgärd då individen blir statslös.¹²⁵ En nyare undersökning från 2015 som endast omfattar praxis i EU-länderna indikerar en

---

¹¹⁹ Europeiska konventionen om medborgarskap 1997, artikel 7(3).

¹²⁰ Ersbøll 2007, s. 1.

¹²¹ UNHCR 2014, para. 2.

¹²² UNHCR 2011, para. 5.3, Europarådet 1997, para. 33.

¹²³ Chan 1991, s. 8.

¹²⁴ de Groot och Vink 2010, s. 22–23, 25–27.

¹²⁵ Vonk, Vink och de Groot 2013, s. 78–82.

likadan tendens. Enligt undersökningen hade 15 stater lagstiftning som tillät denaturalisering p.g.a. illojalitet eller beteende som allvarligt står i strid med statens vitala intressen. Nio av dessa stater kunde tillämpa denaturalisering även då åtgärden leder till statslöshet.¹²⁶

En förfrågning gjord 2014 av Europeiska migrationsnätverket visade att endast sju av de 22 länder som besvarade frågan tillämpade upphävande av misstänkta eller dömda terroristers medborgarskap och endast en stat kunde förorsaka statslöshet genom denna åtgärd.¹²⁷ En likartad enkät från 2018 indikerar att åtminstone tio länder kan denaturalisera misstänkta eller dömda terrorister.¹²⁸ Antalet stater kan eventuellt vara fler, beroende på hur lagstiftningen i länderna tolkas och tillämpas. Den allmänna trenden är dock att denaturalisering har blivit vanligare bland europeiska stater, vilket bl.a. kan förklaras av den allt mer intensiva terrorbekämpningen.¹²⁹ Denna utveckling är dock inte linjär; samtidigt som många stater har utökat sina befogenheter, finns det även länder som satt stopp för ytterligare denaturaliseringsåtgärder.¹³⁰

En liknande undersökning av medborgarskapslagstiftning i Afrika 2010 visade att endast åtta länder av 54 hade lagar som skyddade mot statslöshet orsakad av upphävt medborgarskap.¹³¹ På grund av att det inte finns tidigare analyser av praxis i afrikanska stater, är det dock svårt att avgöra ifall det finns en liknande trend som i Europa eller om afrikanska stater i högre grad accepterar principen om att undvika statslöshet.¹³² Motsvarande undersökningar som utförts i Asien och Amerika är inte heller lika övergripande som de europeiska undersökningarna. En analys av lagstiftningen i asiatiska länder visar att 14 stater tillåter upphävande av medborgarskap p.g.a. illojalitet eller förräderi.¹³³ I Amerika kan 16 stater upphäva medborgarskap – även då individen blir statslös – om personen varit illojal mot staten eller begått förräderi.¹³⁴ Komparativa

---

¹²⁶ de Groot, Swider och Vonk 2015, s. 34–35, 99–102.

¹²⁷ Endast Storbritannien kan upphäva medborgarskap då individen blir statslös. EMN 2014 och Mannermaa 2014.

¹²⁸ Europarådet 2019b, s. 10–14.

¹²⁹ Brandvoll 2014, s. 207, Laine 2017, s. 25.

¹³⁰ Foster and Lambert 2016, s. 581–582.

¹³¹ Manby 2010, s. 84–85.

¹³² Brandvoll 2014, s. 207.

¹³³ Huruvida individen kan bli statslös är oklart. Vonk 2017, s. 24–27, 30.

¹³⁴ Analysen gäller Nord-, Syd- och Centralamerika samt Karibien. Vonk 2015, s. 397.

regionala rapporter om Mexico och Sydamerika,¹³⁵ Central- och Östeuropa,¹³⁶ samt Mellanöstern och Nordafrika,¹³⁷ som delvis överlappar tidigare undersökningar, har också sammanställts. Dessutom har detaljerade landrapporter över medborgarskapslagstiftningen i Asien, Karibien, Australien och Nya Zeeland publicerats de senaste åren.¹³⁸ Det är emellertid inte möjligt att inom ramen för denna artikel desto närmare analysera dessa rapporter och dra några långtgående slutsatser.

Däremot kan man med hjälp av en databas som omfattar 175 stater få en överblick av globala tendenser. Kategorin "illojalitet eller förräderi" omfattar individer som varit illojala mot staten eller betett sig på ett sätt som allvarligt står i strid med statens vitala intressen.¹³⁹ Av de 110 stater där medborgarskap kan upphävas p.g.a. illojalitet eller förräderi är det hela 29 stater som har lagstiftning som möjliggör upphävande också då det orsakar statslöshet.¹⁴⁰ Av dessa 29 stater befinner sig åtta i Asien, en i Europa och resterande 20 i olika delar av Amerika. Denna statistik, kombinerad med uppgifterna från undersökningarna ovan, tyder på att stater inte anser att det är helt förbjudet att göra någon statslös, även om den allmänna principen är att statslöshet ska förhindras.

Inte heller antalet ratifikationer av 1961-konventionen och Medborgarskapskonventionen tyder på att den sedvanerättsliga principen om att statslöshet ska undvikas har konsoliderats globalt. I skrivande stund har 1961-konventionen, som är öppen för undertecknande av alla FN-länder,¹⁴¹ endast fem signatärmakter och 73 konventionsstater,¹⁴² vilket inte ens motsvarar hälften av alla stater i världen.¹⁴³ De allra flesta konventionsstaterna hittas i Europa samt Syd- och Centralamerika. Däremot har endast en minoritet av de afrikanska staterna anslutit sig till konventionen och i Asien är antalet ännu färre. Det positiva är att trenden är stigande; ungefär hälften av alla ratifikationer har skett efter 2010.¹⁴⁴

---

¹³⁵ Tre länder kan upphäva medborgarskap p.g.a. illojalitet eller förräderi även då individen blir statslös. Acosta 2016, s. 12.

¹³⁶ Sju länder kan upphäva medborgarskap p.g.a. illojalitet eller förräderi. Dumbrava 2017, s. 15–16, 19.

¹³⁷ Inga stater i regionen har lagstiftning som skyddar mot statslöshet vid denaturalisering. Albarazi 2017, s. 17–18.

¹³⁸ GLOBALCIT 2018, s. 11–12.

¹³⁹ EUDO Citizenship Observatory 2014.

¹⁴⁰ GLOBALCIT 2017.

¹⁴¹ Konvention om begränsning av statslöshet 1961, artikel 16(2).

¹⁴² FN:s traktatsamling 2019.

¹⁴³ Om antalet stater motsvaras av antalet medlemsländer i FN, d.v.s. 193. Se Förenta nationerna 2019.

¹⁴⁴ UNHCR 2018.

Medborgarskapskonventionen har precis som 1961-konventionen haft begränsad framgång. Konventionen har enbart åtta signatärmakter och 21 konventionsstater,¹⁴⁵ vilket motsvarar ungefär hälften av de stater som kan bli statsparter.¹⁴⁶ Staterna verkar alltså överlag vara motvilliga till att inskränka sin suveränitet i nationalitetsfrågor. Det har dock påpekats att många stater som inte är bundna av 1961-konventionen, trots allt har vidtagit åtgärder för att undvika statslöshet, vilket skulle bekräfta att skyldigheten att förhindra statslöshet utgör sedvanerätt.¹⁴⁷

3.5. Brittiskt medborgarskap – ett privilegium

Det är intressant att närmare undersöka den brittiska lagstiftningen, eftersom det Förenade kungariket tillhör de 13 stater som har gjort en reservation under artikel 8(3) i 1961-konventionen.¹⁴⁸ Storbritannien kan p.g.a. reservationen anses vara en "persistent objector", d.v.s. en stat som ihärdigt invänder sig mot en sedvanerättslig norm – i det här fallet principen om att statslöshet ska undvikas – och som i och med invändningen inte blir bunden av normen. Storbritannien har dessutom valt att varken ratificera eller underteckna Medborgarskapskonventionen.

Den brittiska ståndpunkten i medborgarskapsfrågor kan belysas med ett citat från det brittiska inrikesministeriet: "Citizenship is a privilege, not a right".¹⁴⁹ Medborgarskapet måste följaktligen förtjänas genom gott uppförande, vilket också återspeglas i lagstiftningen. Storbritannien har reviderat sin medborgarskapslag flera gånger under de senaste årtiondena för att öka inrikesministerns befogenheter att vidta åtgärder mot personer som misstänks eller har dömts för terrorbrott.¹⁵⁰

Innan 2002 kunde endast naturaliserade medborgare bli fråntagna sitt medborgarskap, men i och med att en ny nationalitets- och utlänningslag infördes kan också brittiskfödda medborgare denaturaliseras.¹⁵¹ Denaturaliseringen gällde dock endast dubbel-

---

¹⁴⁵ Europarådet 2019a.

¹⁴⁶ Enligt Europeiska konventionen om medborgarskap 1997, artikel 27(1), kan Europarådets medlemsländer och andra länder som deltagit i konventionens utarbetning bli statsparter.

¹⁴⁷ van Waas 2014, s. 83.

¹⁴⁸ De andra staterna är: Belgien, Brasilien, Georgien, Irland, Italien, Jamaica, Litauen, Nya Zeeland, Spanien, Tunisien, Österrike. Frankrike har gjort en reservation, men är inte formellt bunden av konventionen. FN:s traktatsamling 2019.

¹⁴⁹ Citat som hittas i flera uttalanden av brittiska inrikesministeriet. Se t.ex. Ross och Galey 2014.

¹⁵⁰ British Nationality Act 1981.

¹⁵¹ Nationality, Immigration and Asylum Act 2002, kapitel 41, para. 4(1). Se Mantu 2014, s. 164.

medborgare, eftersom lagen förbjöd denaturalisering om individen blev statslös.¹⁵² Medborgarskapslagstiftningen reviderades igen 2006 då ytterligare en utlännings- och nationalitetslag antogs som en del av terrorbekämpningsåtgärderna som introducerades p.g.a. bombdåden i London året innan.¹⁵³ Till följd av denna lagförändring räcker det numera att inrikesministern är övertygad om att denaturalisering "främjar allmänhetens bästa" för att hen ska kunna frånta medborgarskap.¹⁵⁴ Tidigare krävdes det att inrikesministern var övertygad om att en person hade gjort något som allvarligt skadar Storbritanniens vitala intressen för att denna skulle bli denaturaliserad;¹⁵⁵ ett villkor, som enligt analysen i kapitel 3.3. skapar en hög tröskel för denaturalisering. Befrämjande av allmänhetens bästa är en bred benämning som berättigar denaturalisering p.g.a. allt från oacceptabelt beteende till krigsbrott.¹⁵⁶ Också oacceptabelt beteende som ursprungligen var tänkt att betyda exempelvis förhålligande av terrorism, tycks med tiden ha fått en vidare innebörd.¹⁵⁷

Den allra senaste lagändringen som antogs 2014,¹⁵⁸ föranleddes av domslutet i fallet *Al-Jedda*.¹⁵⁹ Fallet som avgjordes av Högsta domstolen gällde denaturaliseringen av irakiskfödd Al-Jedda, som beviljats asyl i Storbritannien och senare erhållit brittiskt medborgarskap. Al-Jedda, som efter naturaliseringen misstänktes för medlemskap i en terroristorganisation, denaturaliserades eftersom inrikesministern ansåg att det främjade allmänhetens bästa. Inrikesministern hävdade att Al-Jedda hade dubbelt medborgarskap, eller kunde få det, och att han följaktligen inte skulle bli statslös p.g.a. denaturaliseringen. Högsta domstolen bedömde att Al-Jedda inte hade haft ett dubbelt medborgarskap vid tidpunkten för denaturaliseringen och att han därmed hade blivit statslös. Denaturaliseringen konstaterades strida mot lagen och den tidigare domen om åtgärdens ogiltighet upprätthölls.

Den brittiska medborgarskapslagstiftningen ändrades följaktligen för att införa ett kontroversiellt undantag till förbudet mot statslöshet. Inrikesministern kan numera med stöd av paragraf 40(4A) i medborgarskapslagen denaturalisera naturaliserade medborgare med enkelt medborgarskap, om det främjar allmänhetens bästa, personen

---

¹⁵² *Ibid.*, British Nationality Act 1981 (hädanefters BNA), para. 40(4).

¹⁵³ Immigration, Asylum and Nationality Act 2006, kapitel 13, para 56(1). Se Mantu 2014, s. 166.

¹⁵⁴ Egen översättning, original: "conducive to the public good". *Ibid.*, BNA 1981, para. 40(2).

¹⁵⁵ Mantu 2014, s. 164.

¹⁵⁶ UK Visas and Immigration 2017, para. 55.4.4.

¹⁵⁷ Papatotiriou 2018.

¹⁵⁸ Immigration Act 2014, kapitel 22, para. 66(1).

¹⁵⁹ *Secretary of State for the Home Department (Appellant) v Al-Jedda (Respondent)* 2013.

har gjort något som allvarligt skadar Storbritanniens vitala intressen och ministern har rimliga skäl att tro att personen kan få medborgarskap i ett annat land.¹⁶⁰ Det här betyder att det är svårare att berättiga denaturalisering av personer med enkelt medborgarskap än personer med dubbelt medborgarskap. Undantaget gäller emellertid inte brittiskfödda medborgare som saknar dubbelt medborgarskap.

Den nuvarande lagstiftningens förenlighet med 1961-konventionen kan dock ifrågasättas. I reservationen till konventionen tillkännagav Storbritannien sin avsikt att denaturalisera naturaliserade medborgare enligt bestämmelserna i artikel 8(3)(a) i konventionen.¹⁶¹ Eftersom en sådan åtgärd redan då var inskriven i nationell lagstiftning,¹⁶² var reservationen helt förenlig med artikel 8(3). Den nya lagstiftningen verkar inte överskrida konventionens tillåtna gränser, eftersom ordvalet i paragraf 40(4A) motsvarar formuleringen i artikel 8(3)(a)(ii). Däremot är det tveksamt om konventionen tillåter att Storbritannien genom ny lagstiftning kringgår lagändringen från 2002 då förbudet mot statslöshet infördes, för att återgå till den rättsliga situationen som rådde då reservationen gjordes.¹⁶³

Inga briter denaturaliserades åren 1973–2002.¹⁶⁴ Däremot har inrikesministern under de senaste åren allt oftare utövat sina utökade befogenheter. Mellan 2006 och 2015 denaturaliserades 36 personer med motiveringen att det främjar allmänhetens bästa.¹⁶⁵ 2016 denaturaliserades ytterligare 14 på samma grunder och 2017 upphävdes hela 104 medborgarskap.¹⁶⁶ Den kraftiga ökningen till trots, hävdar regeringen att denaturalisering är en åtgärd som inte vidtas lättsinnigt.¹⁶⁷ Motsvarande statistik gällande denaturalisering med stöd av paragraf 40(4A) har varit svårare att hitta. Obekräftade uppgifter tyder dock på att inrikesministern inte utnyttjade sin nya befogenhet under perioden juli 2014 – april 2016.¹⁶⁸ En tänkbar orsak till att statistik har varit så svår att hitta är att inrikesministeriet inte vill offentliggöra information som uppfattas som känslig med tanke på nationens säkerhet. Det är givetvis också möjligt att

---

¹⁶⁰ BNA 1981, para. 40(4A).

¹⁶¹ FN:s traktatsamling 2019.

¹⁶² British Nationality Act 1948, para. 20(3) och 20(5).

¹⁶³ Se t.ex. de Chickera 2013, Goodwin-Gill 2014, para. 9.

¹⁶⁴ Home Office 2002, s. 35.

¹⁶⁵ Home Office 2016.

¹⁶⁶ Home Office 2018, s. 27.

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ Brokenshire 2015, Anderson 2016, para. 1.9.

den kontroversiella åtgärden inte har använts och att inrikesministern hellre försöker bevisa att personen ifråga har ett dubbelt medborgarskap.

4. Denaturalisering – en lämplig lösning?

4.1. Terrorister som "exportvara"

Utifrån analysen i tidigare kapitel kan man konstatera att folkrättsenligheten i denaturalisering är tvivelaktig – inte minst p.g.a. staters kränkning av rätten att återvända till sitt eget land. Många stater denaturaliserar nämligen terrorister enkom för att kunna utvisa dem, eller för att hindra gästkrigare från att återvända, vilket kan tyckas strida mot förbudet att denaturalisera en individ enbart för att utvisa denna.¹⁶⁹ Även om detta förbud inte kan tillämpas på denaturalisering som sker med stöd av lagen,¹⁷⁰ så finns det andra faktorer som talar för att denaturalisering är folkrättsvidrigt.

Människorättskommitténs uppfattning är att rätten att återvända till sitt eget land är nästintill absolut. Stater kan inte kringgå denna rättighet genom denaturalisering, då också utvisning eller utestängning av icke-medborgare med starka band till en stat strider mot artikel 12(4) i MP-konventionen.¹⁷¹ Begreppet "godtyckligt" i artikel 12(4) kan dock erbjuda ett kryphål som möjliggör utvisning eller utestängning, då åtgärden är lagstadgad och nödvändig, respekterar proportionalitets- och ickediskrimineringsprincipen och det finns tillräckliga rättssäkerhetsgarantier.

Det finns emellertid också andra omständigheter som kan hindra en stat att utvisa eller förvägra en individ rätten att återvända till sitt hemland. Människorättskommittén har konstaterat att icke-medborgare som i normala fall inte får uppehålla sig i en stat, kan ha rätt att göra det p.g.a. bestämmelserna om privat- och familjeliv i artikel 17 och 23 i MP-konventionen.¹⁷² Även artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna kan tillämpas för att stoppa utvisning eller utestängning av icke-medborgare.¹⁷³ Det är dock viktigt att notera att rätten till privat- och familjeliv inte utgör ett fullständigt skydd mot utvisning eller utestängning; då proportionalitetsprincipen tillämpas kan utvisning mycket väl vara berättigat om

---

¹⁶⁹ Report of the International Law Commission 2012, s. 32.

¹⁷⁰ *Ibid.*, s. 33.

¹⁷¹ CCPR 2011, para. 7.4–7.6.

¹⁷² CCPR 1986, para. 5. Se också UN Human Rights Council 2011, para. 22.

¹⁷³ Se Foster och Lambert 2016, s. 575–576.

individens har begått ett allvarligt brott.¹⁷⁴ Ett ytterligare hinder för utvisning är principen om non-refoulement. Människorättskommittén har poängterat att stater inte kan utvisa terrormisstänkta till platser där de kan utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.¹⁷⁵

Även om denaturalisering på sätt och vis befinner sig i en juridisk gråzon då det kommer till förenligheten med de mänskliga rättigheterna, råder det ingen tvekan om att denaturalisering i syfte att utvisa en individ eller hindra den från att återvända är folkrättsvidrigt. "Export" av säkerhetshot till andra länder är en obestridlig kränkning av dessa staters suveränitet. Denaturalisering som sker då individen är utomlands är en synnerligen allvarlig kränkning, eftersom staten där individen befinner sig inte har några realistiska möjligheter att utvisa individen om hen är statslös.

Också denaturalisering som sker då individen är "hemma" kan ifrågasättas. Staten har nämligen ingen egentlig nytta av en sådan denaturalisering, eftersom möjligheterna att utvisa den statslösa individen är nästan obefintliga. I Storbritannien verkar man ha försökt undvika detta problem genom att fastställa att en person med enkelt medborgarskap endast kan denaturaliseras ifall det finns rimliga skäl att tro att personen kan få medborgarskap i ett annat land. Det finns emellertid ingen garanti för att individen erhåller ett medborgarskap, eftersom det är högst osannolikt att en annan stat vill naturalisera en person som denaturaliserats p.g.a. terrorism.

Om utvisning visar sig vara omöjligt ställs staten inför en besvärlig situation. Staten måste tillåta terroristerna stanna i landet, men kan samtidigt vidta åtgärder, exempelvis administrativt frihetsberövande, för att skydda nationens intressen.¹⁷⁶ Däremot är internering ingen lösning på problemet, eftersom frihetsberövande på obestämd tid, i väntan på en osannolik utvisning, strider mot individens rätt till frihet i artikel 9 i MP-konventionen.¹⁷⁷ För att frihetsberövandet ska uppfattas som legitimt måste staten kunna berättiga behovet av internering.¹⁷⁸ Människorättskommittén har i synnerhet varit kritisk till att icke-medborgare som är misstänkta för terrorbrott har utsatts för förlängd internering, utan att få det rättsskydd som en rättegång skulle erbjuda.¹⁷⁹

---

¹⁷⁴ *Ibid.*, s. 576.

¹⁷⁵ UN Human Rights Council 2011, para. 13.

¹⁷⁶ Mantu 2015, s. 40 (hänvisar till Robinson 1955, s. 62–63).

¹⁷⁷ UN Human Rights Council 2011, para. 16.

¹⁷⁸ *Ibid.*

¹⁷⁹ CCPR 2006, para. 19.

4.2. Brister i rättssäkerheten

De som motsätter sig denaturalisering har dessutom lyft fram brister i rättssäkerheten. Som exempel kan nämnas den brittiska lagstiftningen, som bl.a. har kritiserats för att denaturaliseringen träder ikraft direkt, innan juridisk granskning har kunnat genomföras.¹⁸⁰ Med tanke på att rättssäkerheten kan äventyras om denaturaliseringen verkställs innan personen ifråga har haft möjlighet att överklaga beslutet, kräver internationella standarder att denaturaliseringen har suspensiv verkan.¹⁸¹ Individen har möjlighet att överklaga denaturaliseringen, men rätten till en rättvis rättegång kan ifrågasättas, då den brittiska inrikesministern med hänvisning till nationell säkerhet eller allmänhetens bästa kan besluta att bevismaterialet ska hemlighållas.¹⁸² Detta innebär att den denaturaliserade individen och dess ombud inte får ta del av bevisningen och att domstolen kan döma helt eller delvis utan allmänhetens insyn.¹⁸³ Rättssäkerheten försvagas ytterligare om denaturaliseringen sker då individen är utomlands, eftersom individen då inte kan delta i rättegången.¹⁸⁴

Eftersom denaturaliseringen har allvarliga följder för individen, anser en expertgrupp utsedd utav UNHCR att beslut om denaturalisering ska fattas av en domstol på basis av en tidigare dom,¹⁸⁵ vilket inte är fallet i t.ex. Storbritannien. En sådan process skulle även minska risken för att oskyldiga denaturaliseras. Staten kan emellertid inte straffa en individ två gånger för samma brott, eftersom det skulle strida mot den grundläggande principen *ne bis in idem*.¹⁸⁶

4.3. Behov av proportionalitetsbedömning

Som konstaterades ovan har terrorism betraktats som en legitim orsak till att denaturalisera en individ även om hen blir statslös, men för att inte vara godtycklig måste denaturaliseringen också vara proportionerlig. För att avgöra huruvida denaturalisering är proportionerligt, bör man bedöma hur farlig individen är och hur stark koppling individen har till staten, d.v.s. hur länge individen bott i landet, hur

---

¹⁸⁰ Mantu 2014, s. 165.

¹⁸¹ UN Human Rights Council 2013, para. 33.

¹⁸² Mantu 2014, s. 165, NBA 1981, para. 40A(2).

¹⁸³ Mantu 2014, s. 165, Anderson 2016, para. 3.19(f).

¹⁸⁴ Mantu 2014, s. 166, Rooney 2014.

¹⁸⁵ UNHCR 2014, para. 27.

¹⁸⁶ Brandvoll 2014, s. 212.

integrerad denna är i samhället o.s.v.¹⁸⁷ Vid proportionalitetsbedömningen är det även viktigt att beakta hur familjemedlemmar – i synnerhet barn – påverkas av denaturaliseringen.¹⁸⁸

Eftersom proportionaliteten måste bedömas från fall till fall är det dock svårt att avgöra om denaturalisering generellt är en lämplig åtgärd eller inte. Överlag tycks det vara svårt att berättiga denaturalisering med tanke på hur allvarliga konsekvenser statslöshet medför för individen.¹⁸⁹ Å andra sidan medför terrorbrott väldigt allvarliga följder för statens säkerhet, vilket talar för att denaturalisering kan berättigas fastän individen blir statslös. Denaturalisering har likväl kritiserats för att vara en oproportionerlig åtgärd eftersom det finns andra åtgärder som är lämpligare.¹⁹⁰ För att inte strida mot proportionalitetsprincipen måste nämligen åtgärden vara det bästa sättet att uppnå syftet ifråga. Dessutom måste åtgärden som vidtas vara den metod som minst inskränker individens rättigheter. För att vara proportionerlig borde denaturalisering därför vara den terrorbekämpningsmetod som är effektivast och vållar individen minst skada.

4.4. Bättre lösningar

Många länder har lagstiftning som tillåter olika typer av terrorbekämpningsåtgärder. "Försiktigare" åtgärder som inte har lika allvarliga följder som denaturalisering är t.ex. dataövervakning eller begränsning av individens rörelsefrihet genom reseförbud, och "hårdare" alternativ kan vara husarrest eller internering.¹⁹¹ Dessa åtgärder är omstridda, men ifall de tillämpas i enlighet med människorättsstandarder kunde dessa trots allt utgöra ett mindre ingrepp i individens rättigheter än denaturalisering.¹⁹² Indragna pass, flygförbudslistor och s.k. temporary exclusion orders som förhindrar individer som rest utomlands att återvända är också kontroversiella åtgärder, men kunde trots allt vara alternativ som är mindre skadliga för individen.¹⁹³

---

¹⁸⁷ UNHCR 2014, para. 21.

¹⁸⁸ ILEC 2015, s. 4.

¹⁸⁹ UN Human Rights Council 2013, para. 4.

¹⁹⁰ Se Carey 2018, s. 898, Europarådet 2019b, para. 50.

¹⁹¹ Europarådet 2019b, para. 50.

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ McGuinness och Gower 2017, s. 12, Shabbir 2019. För andra åtgärder se Jayaraman 2016, s. 214.

De ovan föreslagna åtgärderna kunde i många fall också vara mer effektiva sätt att bekämpa terrorism än denaturalisering.¹⁹⁴ Denaturalisering har nämligen fått hård kritik för att vara ineffektiv och kontraproduktiv, eftersom statens möjligheter att övervaka individen minskar vid utvisning eller utestängning.¹⁹⁵ Denaturalisering är dessutom ett temporärt sätt att hantera säkerhetshot som inte löser det underliggande problemet.¹⁹⁶ Att utvisa eller utestänga terrorister bidrar till att skapa instabilitet i konfliktzoner och förvärrar snarare än förebygger och löser problemet. Stater som utvisar eller utestänger terrorister agerar därmed i strid mot säkerhetsrådets resolutioner samt andra internationella överenskommelser som kräver att stater ska samarbeta kring terrorbekämpning och eliminera straffrihet.¹⁹⁷ Istället för att "exportera riskerna" till konfliktzoner borde staterna spåra upp terroristerna samt åtala och fängsla dessa.¹⁹⁸ Denaturalisering verkar inte heller ha avskräckande inverkan på terrorister, utan kan t.o.m. ha motsatt effekt.¹⁹⁹ Det finns dessutom en risk att denaturalisering utvecklas till en mellanstatlig kapplöpning, där staterna tävlar om vem som först hinner denaturalisera terrorismstänkta för att inte bli tvungna att axla ansvaret för dessa.²⁰⁰ Detta minskar ytterligare möjligheterna att förebygga internationell terrorism.

5. Många frågetecken kvarstår

Den mänskliga rättigheten till ett medborgarskap skyddas både i internationella överenskommelser och sedvanerätt. Rätten till ett medborgarskap är dock inte absolut. Stater kan därför beröva terroristers medborgarskap om denaturaliseringen uppfyller de strikta villkor som folkrätten ställer.

Eftersom staterna enligt sedvanerätten måste undvika statslöshet, kan denaturalisering av terrorister med enkelt medborgarskap endast tillåtas om det sker med stöd av artikel 8(3)(a)(ii) i 1961-konventionen. Dessutom måste det fåtal stater som i dagsläget kan åberopa artikeln respektera det sedvanerättsliga förbudet mot att godtyckligt frånta medborgarskap. Detta innebär att denaturaliseringen måste vara nödvändig, icke-diskriminerande och proportionerlig. Ett ytterligare villkor är att denaturaliseringen är

---

¹⁹⁴ Carey 2018, s. 898.

¹⁹⁵ *Ibid.*

¹⁹⁶ Jayaraman 2016, s. 211.

¹⁹⁷ Se FN:s säkerhetsråd, resolution 1373 (2001) och 2178 (2014).

¹⁹⁸ Europarådet 2019b, para. 49, Jayaraman 2016, s. 211–212, 215.

¹⁹⁹ Europarådet 2016a, para. 66, Europarådet 2016b, para. 36.

²⁰⁰ Laine 2017, s. 23.

förenlig med såväl nationell lagstiftning som folkrättsliga normer och att individens rättssäkerhet garanteras.

Även denaturalisering som tjänar ett legitimt syfte kan därför anses kränka de mänskliga rättigheterna. Orsaken till detta är att denaturalisering som leder till statslöshet knappast kan anses vara en proportionerlig åtgärd, då statslöshet kan ha ytterst allvarliga och långvariga konsekvenser för individen. Ett av de mest övertygande argumenten är ändå att alternativa terrorbekämpningsåtgärder, såsom övervakning och reseförbud, både är effektivare och mindre skadliga än denaturalisering. Det finns därför skäl att fråga sig om det är rimligt att denaturalisera terrorister. Ett annat argument som har framförts är att individer som denaturaliseras inte alltid har rätt till en rättvis rättegång och att rättssäkerheten följaktligen äventyras. Denaturalisering kan dessutom kränka andra mänskliga rättigheter, såsom rätten att återvända till sitt hemland och rätten till privat- och familjeliv. Ifall denaturaliseringen åtföljs av utvisning kan det även finnas en risk för att individen utsätts för tortyr eller andra övergrepp.

Denaturalisering som leder till statslöshet är inte endast ett brott mot de mänskliga rättigheterna, utan i vissa fall också en kränkning av andra staters suveränitet och principen om *bona fide*. Flera stater verkar ha anammat en oroväckande mentalitet som följer logiken "ur syn ur sinn". En sådan egocentrisk attityd löser inte det globala problem som terrorismen utgör. På lång sikt är inte denaturalisering heller en hållbar lösning med tanke på den enskilda nationens säkerhet.

I nuläget finns det inte alltför många stater som kan frånta terrorister medborgarskap om de blir statslösa. Däremot har antalet stater som fråntar medborgarskap från terrorister med dubbelt medborgarskap ökat de senaste åren. Denna typ av denaturalisering kan också vara problematisk eftersom det finns en risk för att de denaturaliserade personerna blir *de facto* statslösa. Många stater gör dessutom åtskillnad mellan medborgare som erhållit medborgarskapet då de föddes och medborgare som naturaliserats. Sådan särbehandling har föranlett diskussioner om diskriminering och andra klassens medborgare. Denna problematik utgör ett spännande tema som inte diskuterades i denna artikel, men som är väl värt att utforska.

Gästkrigarnas hemländer står nu inför stora utmaningar och många frågor är ännu obesvarade. Det är bl.a. i flera stater oklart hur man tänker gå till väga för att ställa gästkrigarna till svars för deras brott. Vissa stater förespråkar inrättande av en internationell domstol, men det kommer bli svårt att bevisa att gästkrigarna har begått terrorbrott eller krigsförbrytelser oavsett om de döms av en *ad hoc* tribunal eller en nationell rättsinstans. Det blir även intressant att följa hur staterna kommer att behandla gästkrigarnas familjemedlemmar. Speciellt utsatta är de barn som har vuxit upp i IS-kontrollerade konfliktområden och som nu lever under svåra förhållanden i flyktingläger. Det som är säkert är att det blir svårt att hitta acceptabla lösningar och

många frågor kommer att väcka debatt, inte minst förslaget om att skilja traumatiserade barn från sina föräldrar.

KÄLLOR

MONOGRAFIER OCH ARTIKLAR

Adjami, Mirna och Harrington, Julia, "The Scope and Content of Article 15 of the Universal Declaration of Human Rights", *Refugee Survey Quarterly* 2008, vol. 27, nr 3, 93–109.

Audit, Bernard, *Droit International Privé*, 2006, 4. uppl. Economica.

Bauböck, Ersbøll, Groenendijk och Waldrauch (red.), *Acquisition and Loss of Nationality: Policies and Trends in 15 European Countries*, 2006, Institute for European Integration research, Austrian Academy of Sciences, Wien.

Brandvoll, Jorunn, "Deprivation of nationality: limitations on rendering persons stateless under international law" i Edwards, Alice och van Waas, Laura (red.), *Nationality and Statelessness Under International Law*, 194–216, 2014, Cambridge: Cambridge University Press.

Carey, Brian, "Against the right to revoke citizenship", *Citizenship Studies* 2018, vol. 22, nr 8, 897–911.

Chan, Johannes M. M., "The Right to a Nationality as a Human Right: The Current Trend towards Recognition", *Human Rights Law Journal* 1991, vol. 12, nr 12, 1–14.

Daes, Erica-Irene A., *Freedom of the Individual under Law*, 1990, New York: United Nations.

Edwards, Alice, "The meaning of nationality in international law in an era of human rights: procedural and substantive aspects" i Edwards, Alice och van Waas, Laura (red.), *Nationality and Statelessness Under International Law*, 11–43, 2014, Cambridge: Cambridge University Press.

Foster, Michelle och Lambert, Hélène, "Statelessness as a Human Rights Issue: A Concept Whose Time Has Come", *International Journal of Refugee Law* 2016, vol. 28, nr 4, 564–584.

Gibney, Matthew J, "Statelessness and Citizenship in Ethical and Political Perspective" i Edwards, Alice och van Waas, Laura (red.), *Nationality and Statelessness Under International Law*, 44–63, 2014, Cambridge: Cambridge University Press.

Jayaraman, Shiva, "International Terrorism and Statelessness: Revoking the Citizenship of ISIL Foreign Fighters", *Chicago Journal of International Law* 2016, vol. 17, nr 1, 178–216.

Kesby, Alison, *The Right to Have Rights: Citizenship, Humanity, and International Law*, 2012, Oxford: Oxford University Press.

Laine, Tamara, "'Passing the Buck': Western States Race to Denationalise Foreign Terrorist Fighters", *Journal of Peacebuilding & Development* 2017, vol. 12, nr 2, 22–35.

Manby, Bronwen, "Citizenship Law in Africa: A Comparative Study", 2010, New York: AfriMAP och Open Society Justice Initiative.

Mantu, Sandra, "Citizenship deprivation in the United Kingdom: Statelessness and Terrorism", *Tilburg Law Review* 2014, vol. 19, nr 1–2, 163–170.

Mantu, Sandra, *Contingent citizenship: the law and practice of citizenship deprivation in international, European and national perspectives*, 2015, Leiden: Brill Nijhoff.

Marshall, T.H, *Citizenship and Social Class and Other Essays*, 1950, Cambridge: Cambridge University Press.

Nyman-Metcalf, Katrin, "Folkrättens subjekt" i Sevastik, Per (red.), *En bok i folkrätt*, 80–97, 2009, 1:3 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Report of the Commission to the General Assembly on the Work of Its Fifty-First Session, "Chapter IV: Nationality in Relation to the Succession of States", *Yearbook of the International Law Commission* 1999, vol. II, nr 2, 19–47.

Robinson, N., *Convention relating to the Status of Stateless Persons. Its History and Interpretation.*, 1955, Institute of Jewish Affairs.

Schabas, William, *The Universal Declaration of Human Rights – The Travaux Préparatoires*, vol. I, 2013, Cambridge: Cambridge University Press.

Sevastik, Per, "Erkännandefrågor" i Sevastik, Per (red.), *En bok i folkrätt*, 154–172, 2009, 1:3 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Spiro, Peter, "A New International Law of Citizenship", *The American Journal of International Law* 2011, vol. 105, nr 4, 694–746.

Thirlway, Hugh. *The Sources of International Law*, 2014, Oxford: Oxford University Press.

van Panhuys, H. F. *The Role of Nationality in International Law*, 1959, Leydon: A. W. Sythoff.

van Waas, Laura, *Nationality Matters: Statelessness under International Law*, 2008, Antwerp: Intersentia.

van Waas, Laura, "The UN statelessness conventions" i Edwards, Alice och van Waas, Laura (red.), *Nationality and Statelessness Under International Law*, 64–87, 2014, Cambridge: Cambridge University Press.

Vonk, Olivier, *Nationality Law in the Western Hemisphere: A Study on Grounds for Acquisition and Loss of Citizenship in the Americas and the Caribbean*, 2015, Leiden: Brill Nijhoff.

Weis, Paul, *Nationality and Statelessness in International Law*, 1979, 2. uppl. Alphen aan den Rijn: Sijthoff & Noordhoff.

Zilbershats, Yaffa, *The Human Right to Citizenship*, 2002, New York: Transnational Publishers.

MELLANSTATLIGA FÖRDRAG

1990	Afrikanska stadgan för barnets rättigheter, Addis Ababa 1.7.1990, i kraft 29.11.1999, OAU Doc. CAB/LEG/153/Rev 2.
1969	Amerikanska konventionen om de mänskliga rättigheterna, San José 22.11.1969, i kraft 18.7.1978, 1144 UNTS 123, OAS Treaty Series No. 36.
2004	Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna (reviderad), Tunis 22.5.2004, i kraft 15.3.2008.
1930	Konvention för lösande av vissa konflikter mellan medborgarskapslagar, Haag 12.4.1930, i kraft 1.7.1937, 179 LNTS 89.
1933	Convention on the Rights and Duties of States, Montevideo 26.12.1933, i kraft 26.12.1934, 165 LNTS 19.
1997	Europeiska Konventionen Om Medborgarskap, Strasbourg 6.11.1997, i kraft 1.3.2000, ETS No. 166, FördrS 27/2008.
1989	FN:s konvention om barnets rättigheter, New York 20.11.1989, i kraft 2.9.1990, 1577 UNTS 3, FördrS. 59/1991.

- 1945 Förenta nationernas stadga, San Francisco 26.6.1945, i kraft 24.10.1945, 1 UNTS XVI, (892 UNTS 119), FördrS. 51/1956.
- 1966 Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, New York 16.12.1966, i kraft 3.1.1976, 993 UNTS 3, FördrS 6/1976.
- 1966 Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, New York 16.12.1966, i kraft 23.3.1976, 999 UNTS 171, FördrS 8/1976.
- 1954 Konvention angående statslösa personers rättsliga ställning, New York 28.9.1954, i kraft 6.6.1960, 360 UNTS 117, FördrS 80/1968.
- 1979 Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor, New York 18.12.1979, i kraft 3.9.1981, 1249 UNTS 13, FördrS. 67–68/1986.
- 1965 Konventionen om avskaffande av rasdiskriminering, New York 21.12.1965, i kraft 4.1.1969, 660 UNTS 195, FördrS. 37/1970.
- 1961 Konvention om begränsning av statslöshet, New York 30.8.1961, i kraft 13.12.1975, 989 UNTS 175, FördrS 96/2008.
- 2006 Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, New York 13.12.2006, i kraft 3.5.2008, 2515 UNTS 3, FördrS. 27/2016.
- 1995 Oberoende staters samväldes (OSS) konvention om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, Minsk 26.5.1995, i kraft 11.8.1998, 3 I.H.H.R 1, 212.
- 1963 Wienkonventionen om konsulära förbindelser, Wien 24.4.1963, i kraft 19.3.1967, 596 UNTS 261, FördrS. 50/1980.

NATIONELL LAGSTIFTNING

- British Nationality Act. 30.7.1948, i kraft 1.1.1949.
- British Nationality Act. 30.10.1981, i kraft 1.1.1983.
- Immigration Act. 14.5.2014, i kraft 28.7.2014.
- Immigration, Asylum and Nationality Act. 30.3.2006, i kraft 16.6.2006.
- Medborgarskapslagen. 16.5.2003/359, i kraft 1.6.2003.
- Nationality, Immigration and Asylum Act. 7.11.2002, i kraft 1.4.2003.

INTERNATIONELLA RÄTTSFALL

Nationality Decrees in Tunis and Morocco (Advisory Opinion, 7 February 1923), Permanent Court of International Justice (PCIJ), Series B No. 4.

Proposed Amendments to the Naturalization Provision of the Constitution of Costa Rica (Advisory Opinion, 19 January 1984), Inter-American Court of Human Rights (IACrtHR), Series A No. 4, OC-4/84.

NATIONELLA RÄTTSFALL

Secretary of State for the Home Department (Appellant) v Al-Jedda (Respondent), (Judgement, 9 October 2013), The Supreme Court, [2013] UKSC 62.

Trop v. Dulles, (Opinion of Warren, C. J., 31 March 1958), Supreme Court of the United States, 356 U.S. 86 (1958).

MATERIAL FRÅN INTERNATIONELLA ORGANISATIONER

CCPR (UN Human Rights Committee), *A. v. Australia*, "Views: Communication No. 560/1993", 30.4.1997, UN Doc. CCPR/C/59/D/560/1993.

CCPR (UN Human Rights Committee), "Concluding observations: United States of America", 18.12.2006, U.N. Doc. CCPR/C/USA/CO/3/Rev.1.

CCPR (UN Human Rights Committee), "General Comment No. 15: The Position of Aliens Under the Covenant", 11.4.1986, HRI/GEN/1/Rev.9 (Vol. I).

CCPR (UN Human Rights Committee), "General Comment No. 16: Article 17 (Right to Privacy)", 8.4.1988, HRI/GEN/1/Rev.9 (Vol. I).

CCPR (UN Human Rights Committee), "General Comment No. 27: Article 12 (Freedom of Movement)", 2.11.1999, U.N. Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.9.

CCPR (UN Human Rights Committee), *Nystrom v Australia*, "Views: Communication No. 1557/2007", 1.9.2011, U.N. Doc. CCPR/C/102/D/1557/2007.

Europarådet. "Combating international terrorism while protecting Council of Europe standards and values", 26.1.2016 (2016b), PACE Doc. 13958.

Europarådet, "Explanatory Report to the European Convention on Nationality", 6.11.1997, ETS nr 166.

Europarådet. "Foreign fighters in Syria and Iraq", 8.1.2016 (2016a), PACE Doc. 13937.

Europarådet, "Withdrawing nationality as a measure to combat terrorism: a human rights-compatible approach?", 7.1.2019 (2019b), PACE Doc. 14790.

Europeiska unionens råd, "Slutsatser från rådet och företrädarna för medlemsstaternas regeringar om statslöshet", 4.12.2015, 14978/15.

FN:s generalförsamling. Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, 10.12.1948, U.N. Doc. A/RES/217(III).

FN:s generalförsamling, "Resolution 50/152", 9.2.1996, U.N. Doc. A/RES/50/152.

FN:s generalförsamling, "Resolution 2625 (XXV): Förklaring om folkrättsliga principer rörande vänskapliga förbindelser och samarbete mellan stater i enlighet med Förenta nationernas stadga", 24.10.1970, U.N. Doc. A/RES/25/2625.

FN:s säkerhetsråd, "Resolution 1373", 28.9.2001, U.N. Doc. S/RES/1373.

FN:s säkerhetsråd, "Resolution 2178", 24.9.2014, U.N. Doc. S/RES/2178.

OHCHR, "The Rights of Non-citizens", 2006, U.N. Doc. HR/PUB/06/11.

"Proclamation of Teheran, Final Act of the International Conference on Human Rights, Teheran, 22 April to 13 May 1968", U.N. Doc. A/CONF. 32/41.

“Report of the International Law Commission”, 2006, Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 10, U.N. Doc. A/61/10.

“Report of the International Law Commission”, 2012, Sixty-fourth Session, U.N. Doc. A/67/10.

“Third Report on Nationality in Relation to the Succession of States by Mr. Václav Mikulka, Special Rapporteur”, 16 April 1997, U.N. Doc. A/CN.4/480/Add.1/Corr.1.

UNHCR, “Ending Statelessness”. Tillgänglig på: <https://www.unhcr.org/stateless-people.html> (Hämtad 28.2.2019)

UNHCR, “Expert Meeting - Interpreting the 1961 Statelessness Convention and Avoiding Statelessness resulting from Loss and Deprivation of Nationality ("Tunis Conclusions")”, 2014. Tillgänglig på: <https://www.refworld.org/docid/533a754b4.html> (Hämtad 15.3.2019)

UNHCR, “Expert Meeting - The Concept of Stateless Persons under International Law ("Prato Conclusions")”, 2010a. Tillgänglig på: <https://www.refworld.org/docid/4ca1ae002.html> (Hämtad 19.2.2019)

UNHCR, “States Party to the Statelessness Conventions - as of 4th October 2018”, 2018. Tillgänglig på: <https://www.refworld.org/docid/54576a754.html> (Hämtad 26.3.2019)

UNHCR, “Submission by the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees in the case of Kurić and Others v. Slovenia (No. 26828/06)”, 8.6.2011.

UNHCR, “UNHCR and *De Facto* Statelessness”, 2010b, U.N. Doc. LPPR/2010/01.

UN Human Rights Council, “Arbitrary deprivation of nationality: report of the Secretary-General”, 26.1.2009 (2009a), U.N. Doc. A/HRC/10/34.

UN Human Rights Council, “Human rights and arbitrary deprivation of nationality: report of the Secretary-General”, 14.12.2009 (2009b), U.N. Doc. A/HRC/13/34.

UN Human Rights Council, “Human rights and arbitrary deprivation of nationality: report of the Secretary-General”, 19.12.2011, U.N. Doc. A/HRC/19/43.

UN Human Rights Council, “Human rights and arbitrary deprivation of nationality: report of the Secretary-General”, 19.12.2013, U.N. Doc. A/HRC/25/28.

UN Human Rights Council, “Resolution 7/10: Human Rights and Arbitrary Deprivation of Nationality”, 27.3.2008, U.N. Doc. A/HRC/RES/7/10.

United Nations, “A Study of Statelessness”, 1.8.1949, U.N. Doc. E/1112/Add.1.

ÖVRIGT MATERIAL

GLOBALCIT och EUDO Citizenship Observatory

Acosta, Diego, “Regional Report on Citizenship: The South American and Mexican Cases”, EUDO Citizenship Observatory, Robert Schuman Centre for Advanced Studies i samarbete med Edinburgh University Law School, 2016, RSCAS/EUDO-CIT-Comp. 2016/1.

Albarazi, Zahra, “Regional Report on Citizenship: The Middle East and North Africa (MENA)”, GLOBALCIT, Robert Schuman Centre for Advanced Studies i samarbete med Edinburgh University Law School, 2017, RSCAS/GLOBALCIT-Comp. 2017/3.

de Groot, Gerard-René och Vink, Maarten P., "Loss of Citizenship. Trends and Regulations in Europe", EUDO Citizenship Observatory, Robert Schuman Centre for Advanced Studies i samarbete med Edinburgh University Law School, juni 2010 (reviderad i oktober 2010), RSCAS/EUDO-CIT-Comp. 2010/4.

Dumbrava, Costica, "Comparative Report: Citizenship in Central and Eastern Europe", GLOBALCIT, Robert Schuman Centre for Advanced Studies i samarbete med Edinburgh University Law School, 2017, RSCAS/GLOBALCIT-Comp. 2017/2.

EUDO Citizenship Observatory, "Comparative Typology of Modes of Acquisition and Loss of Citizenship", 2014. Tillgänglig på: <http://globalcit.eu/wp-content/uploads/2017/10/Typology.pdf> (Hämtad 25.3.2019)

GLOBALCIT, "Global Citizenship Observatory (GLOBALCIT) Activity Report for 2016 and 2017", Robert Schuman Centre for Advanced Studies i samarbete med Edinburgh University Law School, 2018.

GLOBALCIT, "Global Database on Modes of Loss of Citizenship, version 1.0", San Domenico di Fiesole: Global Citizenship Observatory, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European University Institute. 2017. Tillgänglig på: <http://globalcit.eu/loss-of-citizenship> (Hämtad 25.3.2019)

Vonk, Olivier, "Comparative Report: Citizenship in Asia", GLOBALCIT, Robert Schuman Centre for Advanced Studies i samarbete med Edinburgh University Law School, 2017, RSCAS/GLOBALCIT-Comp. 2017/4.

Vonk, Olivier W., Vink, Maarten P. och de Groot Gerard-René, "Protection against Statelessness: Trends and regulations in Europe", EUDO Citizenship Observatory, Robert Schuman Centre for Advanced Studies i samarbete med Edinburgh University Law School, maj 2013, RSCAS/EUDO-CIT-CR 2013/1.

Andra källor

Anderson, David, "Citizenship removal resulting in statelessness: First report of the independent reviewer on the operation of the operation of the power to remove citizenship obtained by naturalisation from persons who have no other citizenship", 21.4.2016, ID 11041601 04/16. Tillgänglig på: <https://www.gov.uk/government/publications/citizenship-removal-resulting-in-statelessness> (Hämtad 5.4.2019)

Banulescu-Bogdan, Natalia, "Top 10 of 2015 – Issue #5: Governments Increasingly Restrict Citizenship. Migration Policy Institute", 2015. Tillgänglig på: <https://www.migrationpolicy.org/article/top-10-2015-%E2%80%93-issue-5-governments-increasingly-restrict-citizenship> (Hämtad 28.1.2019)

Brokenshire, James, "British Nationality: Written question – 13147", 4.11.2015. Tillgänglig på: <https://www.parliament.uk/business/publications/written-questions-answers-statements/written-question/Commons/2015-10-23/13147/> (Hämtad 30.3.2019)

de Chickera, Amal, "Theresa May but the UK shall not", 19.11.2013. Tillgänglig på: <https://www.statelessness.eu/blog/theresa-may-uk-shall-not> (Hämtad 1.4.2019)

de Groot, Gerard-René, Swider, Katja och Vonk, Olivier, "Practices and Approaches in EU Member States to Prevent and End Statelessness", European Parliament's Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2015. Tillgänglig på: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536476/IPOL_STU\(2015\)536476_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536476/IPOL_STU(2015)536476_EN.pdf) (Hämtad 25.3.2019)

EMN, "Ad-Hoc Query on Revoking Citizenship on Account of Involvement in Acts of Terrorism or Other Serious Crimes", 2014. Tillgänglig på:

http://www.emn.fi/files/1051/Compilation_for_wider_dissemination_FI_Ad_hoc_Revoking_citizenship_due_to_acts_of_terrorism_or_other_serious_crime.pdf (Hämtad 26.3.2019)

Ersbøll, Eva, "Prevention of statelessness", 26.6.2007. Tillgänglig på:
http://www.europarl.europa.eu/hearings/20070626/libe/elsboll_en.pdf (Hämtad 24.3.2019)

Europarådet, "Chart of signatures and ratifications of Treaty 166: European Convention on Nationality", 2019a. Tillgänglig på: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166/signatures?p_auth=hruRnypX (Hämtad 26.3.2019)

Finlands FN-förbund, "Mänskliga rättigheter". Tillgänglig på:
https://www.ykliitto.fi/yk70v/fn/mansliga_rattigheter?language=sy (Hämtad 15.2.2019)

FN:s traktatsamling, "Status of Treaties, Chapter V: 4. Convention on the Reduction of Statelessness", 2019. Tillgänglig på: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=V-4&chapter=5&clang=en (Hämtad 26.3.2019)

Förenta nationerna, "Growth in United Nations membership, 1945-present", 2019. Tillgänglig på:
<http://www.un.org/en/sections/member-states/growth-united-nations-membership-1945-present/index.html> (Hämtad 26.3.2019)

Goodwin-Gill, Guy S., "Deprivation of Citizenship resulting in Statelessness and its Implications in International Law: Opinion", 12.3.2014. Tillgänglig på:
<https://www.documentcloud.org/documents/1086878-guy-s-goodwin-gill-legal-opinion-on-deprivation.html> (Hämtad 1.4.2019)

Helenius, Dan, "EU splittrat om återvändande IS-krigare - Timo Soini: Jag känner ingen sympati för dem", Svenska YLE, 2019. Tillgänglig på: <https://svenska.yle.fi/artikel/2019/02/18/eu-splittrat-om-atervandande-is-krigare-timo-soini-jag-kanner-ingen-sympati-for> (Hämtad 3.3.2019)

Home Office, "HM Government Transparency Report 2018: Disruptive and Investigatory Powers", 2018. CM 9609.

Home Office, "Letter to Mr Colin Yeo, 20 June 2016" (WhatDoTheyKnow, "Citizenship deprivations for last 10 years") Tillgänglig på:
<https://www.whatdotheyknow.com/request/318785/response/827666/attach/3/CCWD%20FOI%2038734%20Final%20Response.pdf> (Hämtad 30.3.2019)

Home Office, "Secure Borders, Safe Haven: Integration with Diversity in Modern Britain", 2002. CM 5387.

ILEC (Involuntary Loss of European Citizenship), "Guidelines on Involuntary Loss of European Citizenship (ILEC Guidelines)", 2015. Tillgänglig på:
<http://www.ilecproject.eu/sites/default/files/GUIDELINES%20INVOLUNTARY%20LOSS%20OF%20EUROPEAN%20CITIZENSHIP%20.pdf> (Hämtad 15.3.2019)

International Justice Resource Center, "Regional systems". Tillgänglig på: <https://ijrcenter.org/regional/> (Hämtad 20.2.2019)

Mannermaa, Jaakko, "Raportti: Terroristit saavat pitää kansalaisuutensa useimmissa EU-maissa", YLE. 2014. Tillgänglig på: <https://yle.fi/uutiset/3-7513222> (Hämtad 26.3.2019)

McGuinness, Terry och Gower, Melanie, "Deprivation of British citizenship and withdrawal of passport facilities", Commons Library Briefing Paper, 9.6.2017, No. 06820.

Människorättscentret, "Absoluta rättigheter enligt MP- och ESK-konventionen", 2015. Tillgänglig på:
https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/@Bin/3080570/IOK_CHR_sve-digi.pdf (Hämtad 28.1.2019)

Oliver, Charlotte, "Decreto Salvini - Legge 113/2018 - Changes to Law on Italian Citizenship", 2018. Tillgänglig på: www.oliverpartners.it/decreto-salvini-legge-113-2018-changes-law-italian-citizenship/ (Hämtad 20.2.2019)

Papasotiriou, Alex, "Deprivation of British citizenship", Richmond Chambers immigration barristers, 2018. Tillgänglig på: <https://immigrationbarrister.co.uk/deprivation-of-british-citizenship/> (Hämtad 1.4.2019)

Pillai, Sangeetha, "The latest citizenship-stripping plan risks statelessness, indefinite detention and constitutional challenge", The Conversation, 2018. Tillgänglig på: <https://theconversation.com/the-latest-citizenship-stripping-plan-risks-statelessness-indefinite-detention-and-constitutional-challenge-107439> (Hämtad 27.1.2019)

Rooney, Celia, "Stateless Terrorists: Citizenship in an Age of Risk", 12.2.2014, University of Oxford, Faculty of Law. Tillgänglig på: <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2014/02/stateless> (Hämtad 4.4.2019)

Ross, Alice och Galey, Patrick, "Home Secretary pushes through 'controversial' powers to make people stateless", The Bureau of Investigative Journalism, 30.1.2014. Tillgänglig på: <https://www.thebureauinvestigates.com/stories/2014-01-30/home-secretary-pushes-through-controversial-powers-to-make-people-stateless> (Hämtad 28.3.2019)

Shabbir, Bilaal, "Deprivation of citizenship and "ISIS bride" Shamima Begum", Free Movement, 18.2.2019. Tillgänglig på: <https://www.freemovement.org.uk/shamima-begum-citizenship/> (Hämtad 1.4.2019)

Statsrådet, "Personer med dubbelt medborgarskap som gjort sig skyldiga till terroristbrott kan i fortsättningen förlora sitt finska medborgarskap", 2018. Tillgänglig på: https://valtioneuvosto.fi/sv/artikeln/-/asset_publisher/1410869/terrorismirikokseen-syyllystynt-kaksoiskansalainen-voisi-jatkossa-menettaa-suomen-kansalaisuutensa (Hämtad 27.1.2019)

Svenska Akademien, "Svensk ordbok", 2009, Tillgänglig på: <https://svenska.se/> (Hämtad 13.3.2019)

Svensk Presstjänst (SPT), "Heinonen vill stoppa återvändande IS-gästkrigare: "De utgör ett hot"", Hufvudstadsbladet, 2019. Tillgänglig på: <https://www.hbl.fi/artikel/heinonen-vill-stoppa-atervandande-is-gastkrigare-de-utgor-ett-hot/> (Hämtad 3.3.2019)

the FIO. PSD, "Immigration, Human Rights and Gross Margins", 2019. Tillgänglig på: www.fiopsd.org/immigrazione-diritti-umani-e-grave-marginalita/ (Hämtad 20.2.2019)

UK Visas and Immigration, "Deprivation and nullity of British citizenship: nationality policy guidance", 27.7.2017. Tillgänglig på: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/631643/deprivation-nullity-Chapter-55.pdf (Hämtad 30.3.2019)